

Anna Vihervaara

LASTEN JA PÄIVÄKOTIEN TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMYKSIÄ KIUUSAAMISESTA

Opinnäytetyö

CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Joulukuu 2014

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Kokkola-Pietarsaari	Aika Joulukuu 2014	Tekijä Anna Vihervaara
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn nimi Lasten ja päiväkotien työntekijöiden näkemyksiä kiusaamisesta		
Työn ohjaaja Tarja Mäkitalo		Sivumäärä 55+34
Työelämäohjaajat Anita Timonen ja Heidi Pokela		
<p>Projektioinnäytetyön tilaajana toimi Kokkolan kaupungin varhaiskasvatuspalvelut. Projektioinnäytetyöhön kuului toiminnallisena osuutena Kokkolan Keltaviirin päiväkodin viisivuotiaille lapsille suunnatut neljä interventiota sekä Kokkolan kuuteen päiväkotiin henkilökunnalle lähetetty Webropol-kysely.</p> <p>Projektioinnäytetyön tavoitteena oli käsitellä pienten lasten päiväkotikiusaamista. Projektioinnäytetyössä esitellään tutkimustietoa lasten kiusaamisen syistä ja seurauksista. Tämän lisäksi projektioinnäytetyössä avataan käsitettä päiväkotikiusaamista kasvuympäristönä sekä esitellään projektioinnäytetyön interventioissa käytettyjä toimintamenetelmiä joiden tavoitteena oli mahdollistaa lapsien kuulluksi tuleminen.</p> <p>Projektioinnäytetyön interventioiden aiheena oli kiusaaminen. Kiusaamista käsiteltiin lasten kanssa tarinoita lukemalla, keskustelemalla, kiusaamisaiheesta piirtämällä, aiheaduttamalla ja pienryhmähaastattelemalla. Projektioinnäytetyössä arvioidaan näiden menetelmien toimivuus osana kiusaamista ehkäisevää toimintaa päiväkodissa.</p> <p>Päiväkotien henkilökunnalle lähetetty Webropol-kysely sisälsi osittain samoja kysymyksiä kiusaamisesta kuin lapsille suunnatuissa pienryhmähaastatteluuissa. Kyselyn tarkoituksena oli tarkastella päivähoiton henkilökunnan mielipiteitä kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen-suunnitelman toimivuudesta sekä henkilökunnan ajatuksia päivähoitossa esiintyvistä kiusaamisesta. Projektioinnäytetyössä vertailtiin Webropol-kyselyn ja lasten pienryhmähaastattelun tulosten eroja ja yhtäläisyyksiä. Tuloksien perusteella lapset ja päiväkodin työntekijät ajattelivat kiusaamisesta hyvin samalla tavoin.</p>		

Asiasanat

Kiusaaminen, Lapsen kuuleminen ja Päiväkoti

ABSTRACT

Centria university of applied sciences Kokkola-Pietarsaari	Date December 2014	Author Anna Vihervaara
Degree programme Social programme		
Name of thesis Children's and Workers' Views of Bullying in Kindergarten		
Instructor Tarja Mäkitalo		Pages 55+34
Supervisor Anita Timonen and Heidi Pokela		
<p>This project thesis was ordered by the City of Kokkola Early Childhood Education Services. The operative part of this project thesis handled four interventions, which were directed to five-year-old children in the kindergarten of Kokkolan Keltaviiri. Operative part also included a Webropol-survey, which was sent to all staff to six kindergartens in Kokkola.</p> <p>The project thesis purpose was to investigate and process bullying in kindergarten. Also the effects of bullying, and reasons to bully are discussed. In project thesis the concept kindergartens as growth environment is discussed and methods to provide a child an opportunity to become heard are demonstrated, that have been used in the interventions of the project thesis.</p> <p>The four interventions in the operative part discuss the issue called bullying. Bullying was processed with the children by reading stories, talking, drawing, telling stories about bullying and interviewing in small groups about bullying. Project thesis main purpose was to investigate how well these different methods prevent bullying in kindergarten.</p> <p>Webropol-survey included some of the questions used in the interviewing in small groups. The goal in this Webropol-survey was to find out what the staff in kindergarten thought about the functionality in the plan, to prevent and intervene in bullying, and also thoughts about the bullying that occurs in the kindergarten. The difference between results and similarities in Webropol-survey and the small group interviewing were also discussed in this project thesis. The results showed that the children and the kindergarten workers thought bullying in much the same way.</p>		

Key words

Bullying, Hearing the voice of the child and Kindergarten

TIIVISTELMÄ	
ABSTRACT	
SISÄLLYS	
1 JOHDANTO	1
2 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN SUUNNITELMA	4
3 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN TIETOPERUSTA	6
3.1 Päiväkoti kasvuympäristönä	6
3.2 Kiusaaminen päiväkodissa	12
3.2.1 Kiusaamisen muodot	13
3.2.2 Kiusaamisen ehkäiseminen ja kiusaamiseen puuttuminen	16
3.3 Lapsen kuuleminen projektiopinnäytetyössä	21
4 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA TUOTOKSET	25
4.1 Interventioiden rakenne ja eteneminen	25
4.1.1 Tutustumiskäynti	27
4.1.2 Johdattelu kiusaamisaiheeseen	28
4.1.3 Saduttaminen	30
4.1.4 Pienryhmähaastattelu	33
4.2 Webropol-kyselyn tulokset	35
5 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI	38
5.1 Tavoitteiden arviointi	38
5.2 Interventioiden toteutuksen arviointi	40
5.3 Webropol-kyselyn toteutuksen arviointi	45
5.4 Projektisuunnitelman arviointi	46
5.5 Projektiopinnäytetyön kokonaisarviointi	47
6 POHDINTA	49
LÄHTEET	53
LIITTEET	

KUVIOT

KUVIO 1. Projektiopinnäytetyön aikataulusuunnitelma.	5
KUVIO 2. Päivähoidon perustehtävät	8
KUVIO 3. Piirustus ja sadutustarina	33
KUVIO 4. Piirustus ja sadutustarina	33
KUVIO 5. Kiva kaveri-kortit	35
KUVIO 6. Webropol-kyselyn vastauksien jakautuminen kysymykseen kaksi	36
KUVIO 7. Webropol-kyselyn vastauksien jakautuminen kysymykseen yhdeksän	38
KUVIO 8. Lasten ryhmäpalaute interventiosta 1	44
KUVIO 9. Lasten ryhmäpalaute interventiosta 2 ja 3	45
KUVIO 10. Lasten ryhmäpalaute interventiosta 4	45

1 JOHDANTO

Koulukiusaamisen vakavuus ja sen vaikutukset kiusattuun ja kiusaajaan nousevat usein mediassa esille. Viime vuosina on havaittu, että kiusaamista tulisi ehkäistä ja kiusaamiseen tulisi puuttua jo varhaiskasvatuksessa, sillä juuri pienten lasten kiusaaminen on vakava uhka hyvinvoinnille ja suotuisalle kehitykselle. Kiusaamiseen puuttuminen ajoissa voi myös ehkäistä koulukiusaamista. Aikuisilla on hyvin tärkeä rooli pienten lasten kiusaamisen ehkäisyssä, ja tästä syystä kasvattajien tietoisuus päiväkodissa esiintyvistä kiusaamisesta on oleellisen tärkeää. Kasvattajien on suunnitelmallisesti toimittava päiväkodissa esiintyvän kiusaamisen ehkäisemiseksi, ja tähän tarkoitukseen päiväkoteja on ohjeistettu tekemään Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelma.

Tässä projektiopinnäytetyössä on tartuttu kiusaamisaiheeseen sen ajankohtaisuuden vuoksi. Kiusaamisesta puhuminen ja aiheen esille tuominen on hyvin tärkeää, sillä kiusaamisen ehkäisy ja kiusaamiseen puuttuminen ajoissa vaikuttaa merkittävästi lasten hyvinvointiin. Repo (2013, 94) mainitsee teoksessaan, että vaikka kouluissa ja esikouluissa on lain mukaan laadittava suunnitelma kiusaamisen ehkäisyyn ja kiusaamiseen puuttumiseen, ei ole tutkimustuloksia siitä, vähentääkö tällainen toimintamalli kiusaamista ja miten opettajat suunnitelman kokevat. Tästä argumentista alkoi kiinnostus selvittää päiväkotien työntekijöiden mielipiteitä ja ajatuksia päivähoidon Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelman toimivuudesta. Päiväkodin henkilökunnan lisäksi on tärkeää tietää myös millaisena lapset kiusaamisen kokevat. Tämän vuoksi tässä projektiopinnäytetyössä on annettu lapsille mahdollisuus kertoa mikä heidän mielestään on kiusaamista ja millaista kiusaaminen on.

Lasten ja päiväkotien työntekijöiden näkemyksiä kiusaamisesta -projektiopinnäytetyössä esitellään Kokkolan kuuden päiväkodin työntekijöille sähköisesti lähetetyn Webropol-kyselyn tulokset. Webropol-kyselyn tavoitteena oli selvittää työntekijöiden ajatuksia päiväkodissa esiintyvistä kiusaamisesta sekä Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen-suunnitelman toimivuudesta. Webropol-kyselyä tehdessä huomioitiin Kokkolan varhaiskasvatustoiminnan koordinaattori Elina Myllyniemen mielipide ja näkemykset. Kyselyyn vastasivat Keltaviirin -, Kiviniityn -, Nahkurin -, Rytimäen -, Tervanpolttajan - ja Tulliharjun päiväkotien työntekijät.

Webropol-kyselyn tavoitteena on, että Kokkolan varhaiskasvatustoiminnassa voidaan hyödyntää projektiopinnäytetyön kyselyn tuloksia esimerkiksi Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen- suunnitelmaa uudistaessa. Tämän lisäksi päiväkotien henkilökunta voi paikkakunnasta riippumatta saada kyselyn vastauksista ideoita esimerkiksi kiusaamiseen puuttumisen menetelmistä tai Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelman hyödyntämisestä päiväkodin arjessa.

Tässä projektiopinnäytetyössä esitellään Webropol-kyselyn lisäksi Kokkolan Keltaviirin päiväkotiin tehdyt interventiot sisältöineen. Työelämäohjaajina projektiopinnäytetyössä toimivat lastentarhanopettajat Anita Timonen ja Heidi Pokela. Projektiopinnäytetyön interventiot suunnattiin viisivuotiaille lapsille ja niiden tavoitteena oli tarinoita lukemalla, keskustelemalla, leikkimällä, kiusaamisaiheesta piirtämällä, aihesaduttamalla ja pienryhmähaastattelun kautta käsitellä kiusaamista päiväkodissa. Sadutuksen ja pienryhmähaastattelun tavoitteena oli antaa lapsille mahdollisuus kertoa tunteistaan ja kokemuksistaan kiusaamiseen liittyen ja saada tällä tavoin lasten ääni kuuluviin. Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen kannalta on tärkeää, että päiväkodin henkilökunta tietää millä tavoin lapset kiusaamisen kokevat ja mitä he ajattelevat siitä. Projektiopinnäytetyössä tarkastellaan myös sopivatko nämä interventioissa käytetyt toimintamenetelmät kiusaamista ehkäiseväksi toimeksi päiväkodissa. Tavoitteena on, että lapset ymmärtäisivät interventioissa käsitellyn teeman; mitä on kiusaaminen, miltä kiusatusta ja kiusaajasta tuntuu, sekä vastaavasti millainen on kiva kaveri.

Lasten ja päiväkotien työntekijöiden näkemyksiä kiusaamisesta -projektiopinnäytetyössä arvioidaan onko työn tekijän mielestä interventioissa käytetyt menetelmät hyödyllisiä kiusaamisaihetta käsitellessä ja millä tavoin interventioiden sisältöä voitaisiin kehittää. Interventioiden tavoitteena on, että päiväkodit voivat halutessaan käyttää niiden sisältöä mallina käsitellessään kiusaamista lasten parissa. Päiväkotien työntekijöille suunnattu Webropol-kysely sekä lapsille tehty pienryhmähaastattelu sisältävät tarkoituksella osaksi samoja kysymyksiä kiusaamisesta. Projektiopinnäytetyön pohdinta-osioissa tarkastellaan näiden kysymysten yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia.

Tässä projektiopinnäytetyössä esitellään uutta tietoa päiväkodissa esiintyvistä kiusaamisesta sekä avataan kiusaamisen syitä ja seurauksia. Projektiopinnäytetyössä avataan myös keinoja kiusaamisen ehkäisemiseen ja puuttumiseen, sekä esitellään otoksia Kokkolan päiväkotien työntekijöiden ja lasten ajatuksista kiusaamisesta. Tämän projektiopinnäytetyön

tavoitteena oli saada aikaan laadukas ja ajankohtainen työ, jonka työstäminen lisäisi projektioinnäytetyön tekijän itsevarmuutta sekä kehittäisi sosionomin varhaiskasvatuskompetenssien osa-alueita. Tämän projektioinnäytetyön tarkat tavoitteet ovat nähtävissä yksityiskohtaisesti liitteenä olevasta projektisuunnitelmasta (LIITE 1/8). Tilaajana tässä projektioinnäytetyössä toimi Kokkolan kaupungin varhaiskasvatuspalvelut.

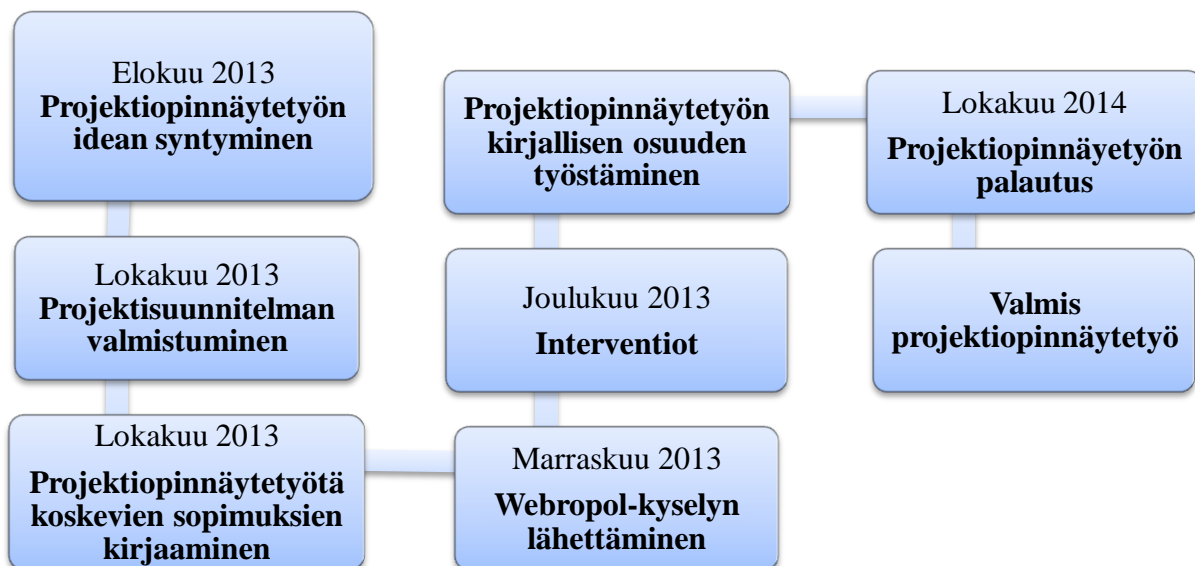
2 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN SUUNNITELMA

Projektioinnäytetyön aihe syntyi nykyisessä muodossaan elokuussa 2013, jonka jälkeen alkoi projektioinnäytetyönsuunnitelman työstäminen. Projektioinnäytetyönsuunnitelma valmistui lokakuussa 2013, jonka jälkeen aloitettiin interventioiden tarkka suunnitteleminen. Projektioinnäytetyön interventioita varten lähetettiin jokaiselle Kokkolan päiväkodin johtajalle sähköpostitse tiedustelu, jossa kysyttiin päiväkodin kiinnostuksesta ja mahdollisuudesta sovittaa interventiot yhden heidän lapsiryhmänsä toimintasuunnitelmaan. Projektioinnäytetyön interventiot päädyttiin sijainnin perusteella pitämään yhteistyössä Kokkolan Keltaviirin päiväkodin kanssa. Sopimukset projektioinnäytetyötä varten kirjoitettiin 28.10.2013 koulun, Kokkolan kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden ja Kokkolan Keltaviirin päiväkodin kanssa. Tutkimuslupa projektioinnäytetyölle hyväksyttiin 31.10.2013.

Projektioinnäytetyöhön kuuluva Webropol- kysely kuudelle Kokkolan päiväkodille lähetettiin sähköisesti 5.11.2013. Kyselylle annettiin vastausaikaa viikon ajan, mutta aikaa pidennettiin lopulta kahteen viikkoon. Webropol- kyselyyn sisällytettiin 11 kysymystä koskien päiväkotikiusaamista. Osa kysymyksistä oli avokysymyksiä ja osa kyllä/ ei- kysymyksiä. Webropol-kyselyä tehdessä otettiin huomioon Kokkolan varhaiskasvatustoiminnan koordinaattorin toiveita ja ehdotuksia.

Kokkolan Keltaviirin päiväkodin viisivuotiaille lapsille suunnatut interventiot pidettiin joulukuun 2013 aikana. Interventioita oli neljä ja jokainen interventio kesti tunnin ajan. Ennen varsinaisia interventioita pidettiin yksi tunnin kestänyt tutustumiskäynti lapsiryhmään 25.11.2013.

Keväällä 2014 alkoi projektioinnäytetyön kirjallisen osuuden työstäminen, joka jatkui projektioinnäytetyön palautuspäivään asti. Projektioinnäytetyö esiteltiin opinnäytetyöseminaarissa marraskuussa 2014. Projektioinnäytetyön eteneminen on nähtävissä Projektioinnäytetyön aikataulusuunnitelmasta (KUVIO 1), joka etenee projektioinnäytetyön idean syntymisestä projektioinnäytetyön valmistumiseen.

KUVIO 1. Projektiopinnäytetyön aikataulusuunnitelma.

3 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN TIETOPERUSTA

Projektiopinnäytetyössä käsitellään pienten lasten kiusaamista pohtien muun muassa syitä kiusaamiseen, sekä miten kiusaamista voitaisiin ehkäistä ja miten siihen voitaisiin puuttua. Pienten lasten kiusaamisesta puhuttaessa toimintaympäristö on useimmiten päiväkotiympäristö. Päiväkoti nousee esille projektiopinnäytetyössä myös interventioiden ja Webropol-kyselyyn vastanneiden ammattilaisten toimintaympäristönä. Päiväkodin tehtävä on taata lapsille turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet sekä suotuista ympäristö, jossa kiusaamista ei missään määrin hyväksytä.

Projektiopinnäytetyön interventioissa kiusaamisaihetta lähestytään lasten kanssa muun muassa leikkien, tarinoiden, aihesaduttamisen ja pienryhmähaastatteluiden avulla. Sadutuksen ja pienryhmähaastatteluiden kautta annettiin lapsille mahdollisuus kertoa kiusaamisesta omin sanoin ja saada tällä tavoin jokaisen lapsen ääni kuuluviin. Tietoperustassa avataan tarkemmin näitä kahta interventioissa käytettyä toimintamenetelmää.

3.1 Päiväkoti kasvu ympäristönä

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään varhaiskasvatus seuraavasti: ”Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.) Varhaiskasvatuksen päämääränä on vahvistaa lapsen oppimaan oppimista ja kasvua, sekä vahvistaa lasta oman elämänsä vaikuttajana (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 11). Varhaiskasvatus-käsite sisältää neljä ulottuvuutta: käytäntö, tiede, oppiaine ja varhaiskasvatusajattelu. Varhaiskasvatusajattelu tarkoittaa esimerkiksi varhaiskasvatukseen kohdistuvaa tietoa, ajatuksia ja mielipiteitä. (Koivunen 2009, 10.)

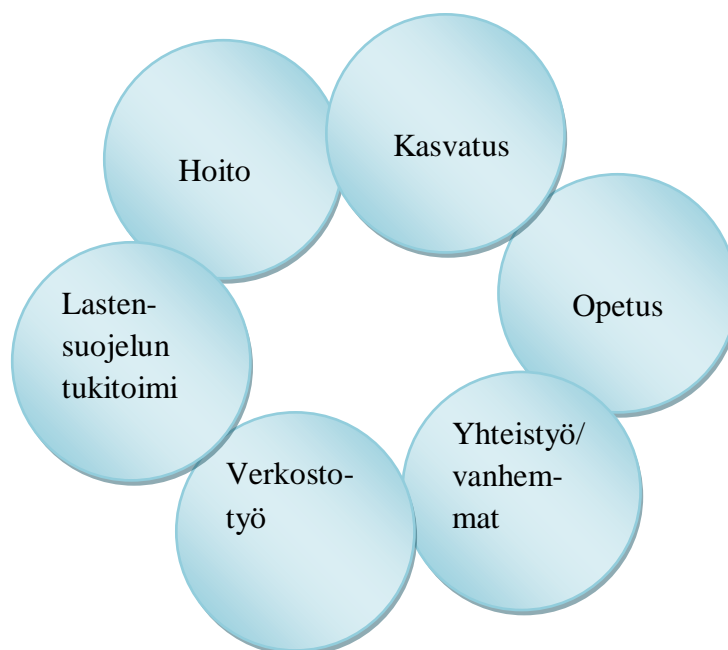
Varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa, kuten päiväkodeissa, perhepäivähoidossa sekä erilaisissa avoimissa toiminnoissa. Palveluita tuottavat kunnat, järjestöt, seurakunta ja yksityiset palveluntuottajat. Varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on tärkeä merkitys. Var-

haiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa. Varhaiskasvatuksen piiriin lasketaan myös oppivelvollisuusikäiset lapset jotka käyttävät varhaiskasvatuspalveluja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat valtakunnallisesti varhaiskasvatusta siten, että se edistäisi varhaiskasvatuksen yhdenmukaisuutta koko maassa ja ohjaisi sisällöllistä kehittämistä. Suomen varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin, kansallisiin säädöksiin ja ohjaaviin asiakirjoihin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on kirjattu varhaiskasvatuksen arvopohjat, jonka keskeiset yleisperiaatteet ovat syrjintäkielto ja lasten tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, lapsen etu, lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Varhaiskasvatuksen valtakunnallinen ohjaus pitää sisällään lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait ja asetukset sekä varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, jotka muodostuvat yhteiskunnan järjestämistä ja valvomista varhaiskasvatuksen keskeisistä periaatteista ja kehittämisen painopisteistä. Tämän lisäksi valtakunnallinen ohjaus sisältää varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatuksen kunnallinen ohjaus puolestaan sisältää kunnan varhaiskasvatuksen linjauksen ja strategiat, kunnan varhaiskasvatussuunnitelman, kunnan ja yksikön varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Lapsen kehityksen kannalta merkittävin on se lähiympäristö, jossa lapsi viettää suurimman osan ajastaan. Tämä on usein koti ja päivähoito. (Koivunen 2009, 10.) Lasten osuus päivähoidossa sekä lasten hoidossaoloaika on kasvanut huomattavasti viime vuosina. Siitä syystä ei ole merkityksetöntä millaista päivähoitoa lapset saavat. (Hujala ym. 2007, 11-12.) Vuoden 2013 alusta lähtien päivähoidon hallinto on siirtynyt sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alle (THL 2014). Päivähoidon ydintehtäviä ovat hoito, kasvatus ja opetus. Näiden lisäksi päivähoito sisältää verkostotyötä, lastensuojelun tukitoimet sekä vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön. Nämä kaikki voidaan luokitella päivähoidon perustehtäväksi. (Koivunen 2009, 10-12.) Tässä tietoperustassa avataan perustehtävien toteutuminen ja merkitys lapsen kasvuympäristössä päiväkodissa. Alla olevassa kuviossa (KUVIO 2) havainnollistetaan kuinka nämä perustehtävien osa-alueet muodostavat yhdessä kokonaisuuden ja ovat läsnä samaan aikaan.

KUVIO 2. Päivähoidon perustehtävät. (Koivunen 2009, 12.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan kolme kasvatuspäämäärää varhaiskasvatuksessa. Nämä ovat henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen, sekä itsenäisyyden asteittainen lisääminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.) Kasvatuksella ja kasvattajan toimintatavalla on suuri vaikutus lasten käyttäytymiseen ryhmässä. Turvallista ilmapiiriä lapsiryhmään luo kasvattajan rauhallisuus, keskittyminen lapseen ja hyvä vuorovaikutus. Kasvattajan ihmiskäsitys ja mielikuva lapsuudesta ja lapsesta vaikuttavat siihen millaisena hän näkee lapsen. (Koivunen 2009, 122, 138.)

Jokainen lapsi on oma yksilönsä ominaisuuksineen ja temperamentteineen. Jokaisen lapsen erityistä persoonaa tulee kunnioittaa ja huomioida päiväkodissa myös suuressa ryhmässä toimiessa. (Koivunen 2009, 19.) Yksilöllisen huomioimisen lisäksi päiväkodin henkilöstön on tuettava lasten lähiryhmää ja auttaa lapsia yhteisöllisyyteen. Kun lapsi kokee olonsa turvalliseksi ryhmässä, auttaa se lasta suhtautumaan tehtäviin, leikkiin ja oppimiseen rohkeasti itseensä luottaen. (Kronqvist 2011, 14.)

Jokaisella on tarve tulla kokonaisvaltaisesti nähdyksi, kuulluksi ja kohdatuksi omana itsenään. Lapsen perustarpeisiin kuuluu, turvallisuuden ja selviytymisen tunne sekä ennustettavuus. Lapsen on voitava luottaa että hänen fyysiset ja psyykkiset tarpeensa tyydytetään ennustettavasti. Yhtäläillä lapsen perustarpeisiin kuuluu yhteenkuuluvuuden tunne, välittäminen, arvostus ja kannustus. Ihminen on pienestä pitäen tietoinen omasta sosiaalisesta statuksestaan, eli saamastaan arvostuksesta. Lapsi kaipaa arvostusta ja välittämisen tunnetta niin hoitajiltaan kuin muiltakin lapsilta. Lapset muodostavat keskenään ystävyysuhteita, jotka parhaimmillaan tukevat lapsen sosiaalista kehitystä, hänen kokemustaan omasta kompetenssistaan ja hänen itsetuntoaan. Jokaisella meillä on tarve, että joku toinen oikeuttaa tuntemamme tunteet ja tarpeet sellaisenaan kuin ne koetaan. (Kanninen & Sigfrids 2012, 20-23, 61.)

Päiväkodissa on huolehdittava lapsen fyysisestä ja emotionaalisesta turvallisuudesta, jotka ovat hyvinvoinnin ja suotuisan kehityksen perusasioita. Kun päiväkodin perustehtävät toteutuvat hyvin ja arjen kasvatus on laadukasta, voidaan lapselle antaa yksilöllistä ja tarvittaessa erityistä tukea. (Koivunen 2009, 19, 31, 36.) Päiväkodissa arki on strukturoitu ja rutiinomainen, jotka asettavat itsessään rajat lapsen käyttäytymisen tueksi (Kanninen & Sigfrids 2012, 22).

Kasvatuksen päämäärä on saada lapsen välitön toimintaympäristö toimimaan. Tämä välitön toimintaympäristö, eli kasvun kontekstuaalisuus on Bronfenbrennerin (1979) ekologisen teorian näkökulma, jossa tarkastellaan lapsen kehitysprosessia aina yhteydessä ympäristöön. Lapsen toimintaa voidaan ymmärtää siis vain osana koko ympäristön toimintaa, ei esimerkiksi vanhempien toimenpiteiden seurauksena. Kasvattajan on autettava tämän systeemin saattamisessa tasapainoon, esimerkiksi vaikuttamalla lapsen käyttäytymiseen tai muuttamalla ympäristöä, eli asenteita, käsityksiä ja odotuksia joiden mukaan lapsen käyttäytymistä arvioidaan. Kontekstuaalisen kasvun mukaan ajateltuna käyttäytymisen muutokseen tulisi pyrkiä muuttamalla sekä instituutiota, että lapsen reaktioita siihen. (Hujala ym. 2007, 17, 19, 28.)

Bronfenbrennerin ekologisen kehitysteorian mukaan kasvatus ja kehitys toteutuvat toisiinsa nivoutuvissa, erilaisissa ja eritasoisissa systeemeissä. Bronfenbrennerin ekologinen kehitysteoria voidaan tiivistää kolmeen näkemykseen. Sen mukaan lapsi ei ole ”tabula rasa” eli tyhjä taulu, johon ympäristö vaikuttaa, vaan kasvava dynaaminen kokonaisuus joka osallistuu itse oman ympäristönsä rakentamiseen. Lisäksi lapselle otollinen, kehityksen

kannalta hyvä ympäristö ei rajoitu ainoastaan yhteen lähiympäristöön, vaan laajenee lähiympäristöjen välisiin suhteisiin ja laajempiin ulkopuolisiin ympäristövaikutuksiin. (Puroila & Karila 2001, 205, 207.)

Kasvattajan näkemys oppimisesta vaikuttaa siihen miten hän lapsen kanssa työskentelee ja miten hän haluaa lapsen oppivan (Kronqvist 2011, 18). Lasten kehityksen ja oppimisen taustalla on perimän ja ympäristön yhteisvaikutus. Viime aikoina oppimiskäsityksen on katsottu olevan holistista, eli kokonaisvaltaista. Nykyään tiedetään että lapsi ei opi ainoastaan päiväkodin järjestämällä opetustuokiolla, vaan koko ajan kaikessa toiminnassa aktiivisena osallistujana saaden omakohtaisia kokemuksia ja elämyksiä oppimisympäristöstään vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Koivunen 2009, 42.) Oppiminen ei edellytä erilisiä oppikirjoja, opetustuokioita ja kirjallisia tehtäviä, vaan oppimisen lähtökohta on lapsen omat kiinnostuksen kohteet, arkipäivän kokemukset ja niistä nousevat ongelmat (Hujala ym. 2007, 56). Sosiokonstruktivistisen näkökulman mukaan kaikki minkä kanssa lapsi on aktiivisessa vuorovaikutuksessa, vaikuttaa siihen miten ja mitä lapsi oppii. Lapsen oppiminen ja kehitys on aina sidoksissa ympäröivään kulttuuriin. (Alijoki & Pihlaja 2011, 260.)

Kasvattajan on tarjottava lapselle otollinen oppimisympäristö, jossa on huomioitu oppimista vahvistavat ja myös oppimista heikentävät tekijät. Varsinkin pienet lapset oppivat katsoen mallia vanhemmiltaan, sisaruksiltaan, kasvattajiltaan ja muilta lapsilta. Mallioppimisella voi olla kielteinen tai myönteinen vaikutus lapsen käyttäytymiseen. Parhaiten lapsi kuitenkin oppii jos hän on motivoitunut siihen. Kasvattaja voi laskea oppimisen motivaatiota vaatimalla lapselta liikaa tai vaatimalla oppimaan jotain, josta lapsi ei ole lainkaan kiinnostunut. Lapsen oppimisessa on aina huomioitava ikä, valmiudet ja herkkyyskaudet. Herkkyyskaudet ovat lapsen elämässä ajanjaksoja, jolloin on erityinen herkkyys oppia jäsentämään ja ymmärtämään ympäristöä. (Koivunen 2009, 42-44.)

Päiväkodissa tehdään verkostotyötä yhteistyössä esimerkiksi neuvoloiden, perheneuvoloiden, sosiaalityön, lastensuojelun, perhetyöntekijän, puheterapeuttien, fysioterapeuttien ja toimintaterapeuttien kanssa. Verkostotyöllä halutaan poistaa lasta koskevat ristiriidat eri työntekijöiden kesken. Tarkoituksena olisi, että verkostotyö lisäisi työntekijöiden välistä keskinäistä konsultointia ja sillä tavoin saataisiin lapsesta mahdollisimman kokonaisvaltainen näkemys. (Koivunen 2009, 13.) Verkostotyön tavoitteet ja toteuttamistavat kirjataan ylös kunnan ja yksikön varhaiskasvatussuunnitelmaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005).

Lastensuojelun tukitoimea pidetään nykyään yhtenä päivähoidon perustehtävänä. Lastensuojelun työntekijät voivat suositella tai velvoittaa perhettä viemään lapsensa päiväkotiin, jos lastensuojelun työntekijät epäilevät esimerkiksi lapsen perustarpeiden täyttymistä. Päiväkodin perushoito, ihmissuhteet, päiväjärjestys, turvallisuus ja pedagoginen toiminta antavat lapselle tarvittavaa tukea lapsen hyvinvoinnille. (Koivunen 2009, 16.)

Olennaista onnistuneessa ja lasten edun mukaisessa varhaiskasvatuksessa on vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden yhteistyö, eli kasvatuskumppanuus. Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja kasvattajien tietoista sitoutumista lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimisen tukemiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.). Vanhemmat ovat aina vastuussa lapsensa kasvatuksesta, mutta päiväkodin työntekijät ovat vastuussa siitä, millaista kasvatusta lapsi saa päiväkodissa. Päiväkodin työntekijöillä on koulutuksen kautta saatua ammatillista tietoa ja osaamista kasvatuksesta, ja vanhemmilla taas spesifiä asiantuntijuutta omasta lapsestaan. Tiivis ja toimiva yhteistyö vanhempien ja kasvattajien välillä edellyttää molempien osapuolten tietämystä toistensa rooleista, keskinäistä luottamusta ja kunnioitusta. (Koivunen 2009, 151-152, 156.)

Projektiopinnäytetyön interventiot sisällytettiin osaksi Keltaviirin päiväkodin viisivuotiaiden lasten sen hetkistä toimintasuunnitelmaa, lapsille tutussa kasvuympäristössä. Interventioita suunniteltaessa työn tekijän tuli huomioida päivähoiton perustehtävät, joista tärkeimpänä ovat lasten fyysisestä ja emotionaalista turvallisuudesta huolehtiminen, lasten yksilöllinen huomioiminen, yhteisöllisyyden tukeminen ja kasvatuskumppanuus. Projektiopinnäytetyön tekijä hakee sosionomikoulutuksellaan varhaiskasvatuskelpoisuutta, jonka vuoksi projektiopinnäytetyöhön sisällytettiin toiminnallista lapsiryhmän ohjausta ja toiminnan suunnittelua oman osaamisen vahvistamiseksi.

Varhaiskasvatuksen kansallisen ohjauksen ihanteena on pidetty moniammatillista henkilöstöä, sillä erilainen koulutustausta tuottaa ammattilaisille uudenlaista, toisiaan täydentävää ammatillista osaamista (Karila, Harju-Luukkainen, Juntunen, Kainulainen, Kaulio-Kuikka, Mattila, Rantala, Ropponen, Rouhiainen-Valo, Sirén-Aura, Goman, Mustonen, & Smeds-Nylund 2013, 17.) Sosionomi tuo koulutuksellaan päiväkotiin sosiaalipedagogista osaamista, yhteisöosaamista sekä yhteiskuntaosaamista (Sosionomi varhaiskasvatuksessa, Talentia 2014).

3.2 Kiusaaminen päiväkodissa

Lasten päivähoito on turvattu päivähoitolaissa ja YK:n yleissopimuksessa. Lapsen oikeuksien sopimuksen 19. artiklassa mainitaan näin: ”Sopimus valtiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaisilta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä.” (YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 2014.)

Suomen päivähoitolaissa ei ole suoraa mainintaa kiusaamisen järjestelmällisestä ehkäisystä päivähoidossa, mutta laissa on kohtia joiden toteuttaminen toimii osana kiusaamisen ehkäisyä ja kiusaamiseen puuttumista. Päivähoitolaissa 2a§ (1983/304) on maininta, että päivähoidon on tarjottava lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, sekä tarjota lapselle kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa ja lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvu ympäristö. (Laki lasten päivähoitosta 2a§ 1983/304)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on kirjattu varhaiskasvatuksen arvopohja, joka toteutuessaan edistää kiusaamisen ehkäisyä ja kiusaamiseen puuttumista. Nämä keskeiset yleisperiaatteet ovat avattu tarkemmin aiemmassa kappaleessa 3.1 Päiväkotikasvu ympäristönä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kasvatuspäämääränä nähdään toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen siten, että lapset oppivat ottamaan muut huomioon ja välittämään toisistaan. Ensisijainen tavoite varhaiskasvatuksessa on edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Hyvinvoinnin edellytys on, että lapsen terveyttä ja toimintakykyä vaalitaan sekä perustarpeista huolehditaan. Lapsen on koettava että häntä arvostetaan ja hänet hyväksytään, sekä hän tulee kuuluksi ja nähdyksi. Tämä vahvistaa myös lapsen tervettä itsetuntoa ja lapsi saa mahdollisuuden oppia uusia sosiaalisia taitoja. Hyvinvointia edistää myös lasten suhteiden vaaliminen vanhempiin, kasvattajiin ja muihin lapsiin, siten että lapsi kokee kuuluvansa vertaisryhmään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelman arvopohjan perustuu valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Keskeistä on lapsen ihmisarvo. Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelmassa mainitaan, että lapsia on kohdeltava tasapuolisesti ja toimittava lapsen edun mukaisesti. Suunnitelmassa kasvatus perustuu kannustavaan, lämpimään ja hyväksyvään ilmapiiri-

riin, joka mahdollistaa lapselle hyvät kasvuolosuhteet ja pohjan itsetunnon kehittymiseen. (Kokkolan varhaiskasvatussuunnitelma 2010.)

3.2.1 Kiusaamisen muodot

Merkittävä kiusaamista tutkinut uranuurtaja Dan Olweus määrittelee kiusaamisen näin: ”yksilöä kiusataan tai hän on kiusaamisen uhri, jos hän on toistuvasti tai pidempään alttiina yhden tai useamman muun henkilön negatiivisille teoille.” (Olweus 1992, 14). Tähän määritelmään voidaan lisätä jatkoksi kyvyttömyys puolustaa itseään kiusaamistilanteissa. Kiusaaminen on siis tietoisista ja toistuvaa pahan mielen aiheuttamista toiselle, ja siinä on aina mukana ryhmän valtasuhteet. Tämän lisäksi kiusaaminen on itsehillinnän ja kontrollin puutetta sekä itsesäätelytaitojen keskeneräisyyttä. Kiusaamisen yleisiä piirteitä ovat siis toistuvuus, tietoisuus, pelko, vallankäyttö, kateus ja ryhmäilmiö (Repo 2013, 16, 20, 38, Höistad 2003, 64).

Jo päiväkotikiäisten lasten välillä vallitsee hierarkkisia sosiaalisia rakenteita, eli lapset eivät pidä kaikkia kavereitaan samanarvoisina. Lapsiryhmässä voi olla monenlaisia sosiaalisia statuksia, esimerkiksi suositut, joista suurin osa muista lapsista pitää. Muiden lasten keskuudessa suosiossa olevat lapset ovat sosiaalisia ja kognitiivisesti kehittyneempiä kuin keskimäärin muut lapset. Jotkut ryhmän lapsista voivat olla lähes huomaamattomia ja jotkut suorastaan syrjittyjä. Muiden keskuudessa torjutuksi joutuneet lapset ovat usein joko aggressiivisempia tai vetäytyvämpiä kuin keskimääräisessä asemassa olevat lapset. Lisäksi he ovat usein kognitiivisesti taitamattomampia muihin verraten. Näistä sosiaalisista asemista muodostuu ryhmän sosiaalinen rakenne, eli lasten keskinäinen hierarkkinen arvojärjestelmä. (Laine & Neitola 2002, 14, Salmivalli 2005, 27- 28.)

Lapselle on hyvin tärkeää kokea kuuluvansa johonkin ja tuntea yhteenkuuluvuutta muiden ihmisten kanssa. Tämä tunne on edellytys rakkauden, läheisyyden ja turvallisuuden tarpeiden kokemiseen. Jos lapsi kokee tullessa hylätyksi, haavoittaa se kaikkein syvintä sisintä. Pelko hylätyksi tulemisesta vaikuttaa ihmisen identiteettiin, itseluottamukseen ja kykyyn luottaa muihin. Lapsi tarvitsee luottamuksen tunteen, joka on ihmissuhteiden perustus. (Höistad 2003, 17-18, 22-23.) Näin ollen hyvä sosiaalinen verkosto tukee lapsen kehitystä ja taas päinvastoin huono sosiaalinen verkosto on lapsen kehitykselle riskitekijä. Erityisen haitallista lapselle on joutua vertaisryhmässä muiden lasten aktiivisen torjunnan kohteeksi

tai kiusatuksi, sekä jos lapsi vetäytyy muista syrjään tai kokee yksinäisyyttä (Laine & Neitola 2002, 15, 20). Lapsi kärsii, jos hän joutuu liian usein ja pitkään kokemaan olonsa ulkopuoliseksi ja pilkatuksi (Höistad 2003, 23).

Lapset saavat osoittaa vihaa, he saavat riidellä, nahistella ja härnätä toisiaan. Tavallinen lasten keskeinen riitely muuttuu kuitenkin kiusaamiseksi kun siihen liittyy aggressiivisuuden lisäksi vallankäyttöä (Höistad 2003, 63-64). Olweus (1992, 35, 41) kuvaa kiusaajan ominaisuuksiksi aggressiivisuuden muita kohtaan. Kiusaajilla on yleensä positiivisempi asenne väkivaltaa kohtaan kuin muilla lapsilla. Lisäksi kiusaajat ovat usein impulsiivisempia ja heillä on tarve dominoida muita. Myös kasvatuksella on osuutta kiusaajien aggressiivisuuteen. Jos lapsi saa liian vähän rakkautta ja hoivaa sekä liikaa vapautta lapsuudessa, edistää se selvästi aggressiivisen reaktiomallin kehittymistä. Aggressiotasoa nostaa myös vanhempien fyysinen rankaisumenetelmä kasvatuksessa sekä lapsen tavallista tulisempi ja aktiivisempi temperamentti.

Aggressiivinen käyttäytyminen on yksi tavallisimmista vertaissuhteissa esiintyvistä ongelmista. Aggressiivinen käyttäytyminen aiheuttaa ympäristössään vahinkoa, pelkoa ja turvattomuutta. Aggressiivisuus voidaan jakaa proaktiiviseen ja reaktiiviseen aggression. Reaktiivisen aggression taustatekijöinä ovat usein varhaisen vuorovaikutussuhteen ongelmat, turvattomuuden kokemukset ja väkivallan kohteeksi joutuminen. Vastaavasti proaktiivisen aggression taustalla ovat usein esimerkiksi aggressiiviset toimintamallit kotona, filmatun väkivallan katselu, rajojen puute, asioiden periksi saaminen aggression avulla ja aggressiiviset kaverit. Yleisesti aggression taustalla on puutteita tai vääristymiä sosiokognitiivisissa taidoissa. Salmivalli toteaa teoksessaan, että lapset jotka ovat proaktiivisesti aggressiivisia, syyllistyvät muita todennäköisemmin koulukiusaamiseen. Reaktiivinen aggressio taas näyttäisi lisäävän riskiä joutua kiusatuksi ainakin poikien osalta. (Salmivalli 2005, 59, 64, 66, 89.)

Kiusaaminen voidaan jakaa kolmeen ryhmään; hiljaiseen -, sanalliseen -, ja fyysiseen kiusaamiseen. Hiljainen kiusaaminen on esimerkiksi katsekontaktin välttämistä, tuijottamista, merkitsevien silmäyksien vaihtamista jonkun toisen kanssa, vaikenemista, ilmeilyä ja toisen kohtelemista kuin hän olisi vain ilmaa. Tällainen kiusaaminen on vaikeinta huomata. Sanallinen kiusaaminen on juorujen levittämistä, ahdistelua, pilkkaamista, uhkailua ja huomauttelua esimerkiksi hiuksista tai vaatteista. Fyysinen kiusaaminen on huomattavinta, koska lyönnit ja tappelut voidaan havaita esimerkiksi mustelmista ja revityistä vaatteista.

Joskus väkivalta voidaan yrittää naamioda leikiksi tai urheiluksi ja ikään kuin sattumalta esimerkiksi tönäistään uhria. (Höistad 2003,80, 82, 85.)

Kiusaaminen voidaan jakaa myös termein epäsuora ja suora kiusaaminen. Suora kiusaaminen on avointa hyökkäystä kiusattua kohtaan ja epäsuora kiusaaminen on uhrin eristämistä sosiaalisesti toisista esimerkiksi sulkemalla ryhmän ulkopuolelle, levittämällä perättömiä juoruja tai manipuloimalla ryhmän jäseniä kunnes he alkavat vältellä kiusattua. Erityisesti epäsuora kiusaaminen, kuten ryhmän jäsenten manipulointi siten, että kiusattua aletaan syrjiä, edellyttää jopa sosiaalista älykkyyttä ja ihmissuhdesilmää. (Salmivalli 2010, 39-40.) Poikien ja tyttöjen kiusaaminen eroaa usein toisistaan siten, että poikien kiusaaminen on meluisampaa ja selvempää fyysisyyden ja sanallisen muodon vuoksi. Tyttöjen kiusaaminen on tavallisesti hiljaisempaa ja henkilökohtaisempaa kuin poikien. Tyttöjen on usein helpompi löytää toisistaan heikot kohdat ja käyttää näitä hyväkseen. (Höistad 2003, 94-95.)

Kiusaajilla on usein halu saada valtaa tai saavuttaa ryhmässään valta-asema (Olweus International 2014). Monella kiusaavalla lapsella on voimakas itsekorostuksen tarve. He haluavat olla esillä ja huomion keskipisteenä. On huomattu, että kiusaamisella voi todella saavuttaa valtaa ja suosiota ryhmässä, vaikka muut lapset eivät varsinaisesti pidä kiusaajista. Kiusaajat saavat osakseen jonkinlaista pelonsekaista kunnioitusta muilta lapsilta. (Salmivalli 2010, 40.)

On olemassa asioita, jotka voivat edesauttaa lapsen joutumista kiusatuksi. Lapsi voi olla esimerkiksi kotonaan ylisuojeltu, hän ei kykene luottamaan muihin, hänellä on kielteinen minäkuva, hän voi olla alistuva ja hänellä voi olla sosiaalisia vaikeuksia. Lapsen ylisuojelu voi luoda lapsessa turvattomuuden tunnetta ja siitä syystä lapsi alkaa pelätä ympäröivää maailmaa. Lapsen pelko taas lisää vanhemmilla suojelun tarvetta ja lapsessa se aiheuttaa jälleen turvattomuuden tunnetta. (Höistad 2003, 35-36.) Kiusatuksi joutumisen riskiä voi lisätä myös jotkut ulkoiset piirteet, kuten esimerkiksi lihavuus tai laihuus. Myös uhrin tietynlainen temperamentti voi olla syynä joutua kiusatuksi, kuten esimerkiksi arkuus. (Salmivalli 2010, 38.)

Temperamentti vaikuttaa siihen, millaisia reaktioita lapsi herättää ympäristössään ja millaista palautetta lapsi saa muilta. Lasten tapa reagoida määrittää sen miten heihin suhtaudutaan. (Keltikangas-Järvinen 2006, 153- 154.) Olweus (1992, 33-35) kuvaa uhrille tyypilliseksi piirteiksi ahdistuneisuuden ja turvattomuuden, varovaisuuden, herkkyyden, heikon itsetunnon ja yksinäisyyden. Edellä mainittujen passiivisen uhrin ominaisuuksien lisäksi on

olemassa myös pieni osuus provosoivia uhreja, joiden piirteiksi voidaan luokitella ahdistuneet ja aggressiiviset reaktiomallit.

Kiusaajan osoittama viha uhria kohtaan ei todennäköisesti johdu uhrista, vaan kiusaajasta itsestään. Kiusaaja etsii kohteen johon purkaa oman vihansa. (Höistad 2003, 72.) Usein kiusatuksi valikoituu muita heikommassa asemassa olevat lapset (Olweus International 2014). Kiusaajat etsivät kohteekseen lapsen, jonka he tietävät voittavansa ja jonka kiusaamiseen muut lapset eivät puutu. Ne piirteet minkä vuoksi joku lapsi valikoituu kiusatuksi, ei ole hänen syytään tai hänen vastuullaan, vaan ne ovat lapsen ominaisuuksia joiden kanssa hän ansaitsee muiden lasten hyväksynnän. (Salmivalli 2010, 38-39.)

3.2.2 Kiusaamisen ehkäiseminen ja kiusaamiseen puuttuminen

Jos lapsi joutuu kokemaan kiusaamista varhaisessa vaiheessa elämäänsä, voi hän ajatella kiusaamisen kuuluvan normaaliin elämään. Kiusaamisen seurauksena kiusatun ihmisarvo ryhmässä kyseenalaistuu ja vähitellen kiusattu voidaan nähdä jopa itse syyppääksi häneen kohdistuvaan negatiiviseen käytökseen. (Repo 2013, 14.) Kiusattu voi ottaa kiusaamisen syyt omille niskoilleen uskomalla että hänessä on jotain vikaa (Höistad 2003, 27). Tämä voi vaikuttaa lapsen identiteetin muodostumiseen. Tutkimusten mukaan kiusatut lapset kokevat myöhemmässä elämässään itsetunnon muita heikommaksi ja heillä on muita enemmän ahdistuneisuutta, masentuneisuutta sekä itsetuhoisia ajatuksia. On siis tärkeää puuttua lasten kiusaamiseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja siten turvata lapsen sosiaalista, psyykkistä ja fyysistä turvallisuutta. Turvallinen oppimisympäristö vaikuttaa suotuisasti lapsen kehitykseen ja kasvuun. (Repo 2013, 14-15.)

Pienten lasten kiusaamisesta puhuttaessa on aina muistettava, että kukaan lapsi ei synny kiusaajaksi, vaan kiusaava lapsi on vain oppinut vääränlaisia toimintatapoja. Kiusaajalla on oikeus sellaiseen kasvatukseen, että hän oppisi oikeanlaisia tapoja toimia muiden lasten kanssa kiusaamisen sijaan. Pienten lasten kohdalla tärkeintä on kiusaamisen ennaltaehkäisy, sillä kiusaamisen on todettu olevan vakava riskitekijä lapsen ja nuoren terveille kasvu- ja kehitykselle. (Repo 2013, 9, 13-14.) Varhaiskasvatuksessa kiusaaminen tulisi aina määritellä lapsen subjektiivisen tuntemuksen mukaisesti (Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelma Kokkolan varhaiskasvatuksessa 2012). Jotta tämä lasten subjektiivinen tunne kiusaamisesta olisi päiväkodin työntekijöiden tiedossa, on päiväkodin

järjestettävä lapsille mahdollisuus tulla kuuluksi. Projektiopinnäytetyön interventiot suunniteltiin juuri tämän asian mahdollistamiseksi.

Varhaiskasvatuksen oleellisia tehtäviä on opettaa lapsia käsittelemään omia negatiivisia tunteita, sekä kehittää lasten itsesääntelyn - ja itsehillinnän taitoja. Tässä keskeistä on vertaissuhteiden merkitys ja hyväksytyksi tuleminen, jonka edellytyksenä on kiintymyksen ja välittämisen tunteiden ilmaisu. Myös empatiataidot ja moraalinen kehitys ovat tärkeitä taitoja, jotka ehkäisevät kiusaamisen syntymistä. (Repo 2013, 14-15, 19.)

Usein kiusaajat ja kiusatuksi tulleet lapset tarvitsevat kasvulleen, kehittymiselleen ja oppimiselleen erityistä tukea. Näiden lisäksi nämä lapset tarvitsevat tukea myös ystävyys- ja vertaissuhteissaan, sekä ryhmässä toimimisessa. (Kirves & Sajaniemi 2012.) Kiusaamisen ehkäisyssä on siis pyrittävä vaikuttamaan lapsiryhmän toimintaan ja pyrittävä luomaan päivähoitossa mahdollisimman turvallinen ilmapiiri, sekä vahvistaa lasten vuorovaikutustaitoja (Mannerheiminlastensuojeluliitto 2014a). Projektiopinnäytetyöhön sisältyvissä interventioissa toiminta pyrittiin suunnittelemaan ryhmähenkeä vahvistavaksi yhteisleikkien avulla. Yhteisleikeissä huomioitiin jokaisen lapsen osallistumismahdollisuus, huomioiden kuitenkin jokaisen lapsen persoona. Kaikki lapset eivät välttämättä halua olla leikissä esillä olevassa roolissa, mutta aikuisen on tarkistettava että jokainen lapsi saa mahdollisuuden kuitenkin osallistua leikkiin hänelle sopivalla tavalla. Päiväkodissa aikuisen tehtävänä on huolehtia siitä, että jokainen lapsi saisi kokea olonsa ryhmässä turvalliseksi sekä kuuluvansa ryhmään.

On tutkittua tietoa, että kurinpito ja rangaistuskeinot eivät vähennä kiusaamista varhaiskasvatuksessa, vaan vastaavasti kiusaamista esiintyy vähemmän päiväkodeissa joissa kurinpitotoimet eivät ole käytössä. Yleisiä päiväkodeissa käytettyjä kurinpitokeinoja on jäähyenkki ja muista lapsista eristäminen. Eristäminen muista on ihmisen biologiassa voimakas vaaran signaali ja neurologiset tutkimukset osoittavat että eristäminen aktivoi aivoissa samoja alueita kuin fyysinen kipu. Kiusaaminen voi siis olla keino puolustautua tätä uhkakokemusta vastaan, sillä juuri kiusaajat ovat usein niitä lapsia jotka istuvat jäähyenkkillä. (Kirves & Sajaniemi 2012.) Kiusaajaa ei siis tarvitse rankaista teostaan, vaan hänkin tarvitsee kokemuksia aikuisen hyväksynnästä. Aikuisen on aina puututtava sopimattomaan käytökseen, kuitenkin puuttumatta millään tapaa lapsen persoonaan. Lapselle on osoitettava, että vaikka lapsi tekisi väärin, häntä rakastetaan yhä. (Höistad 2003, 29-30.)

Ennen kuin lapsen käyttäytymiseltä voidaan odottaa jotain, tulee aikuisen tarkastaa ymmärtääkö lapsi mitä häneltä odotetaan ja onko hänellä riittävät taidot toimia aikuisen odottamalla tavalla. (Repo 2013, 153.) Esimerkiksi pikkulapsen taidot pärjätä oman tunnekuohunsa kanssa ovat vähäiset. Aikuinen voi opettaa lapselle itsehillintää olemalla itse provosoitumatta ja suuttumatta, tarjoten lapselle turvaa. Tärkeintä on, että ketään ei saa satuttaa eikä mitään saa rikkoa. Jokaisen on opittava purkamaan tunnekuohu vahingoittamatta ketään. (Cacciatore 2008, 44.)

Kasvattajan tehtävä on suunnata lapsen tunnekuohun aggressiivisuus tunneilmaisuuksi siten, että lapsi oppisi fyysisen tunnepurkauksen sijasta kertomaan mistä syystä hän on vihainen (Keltikangas-Järvinen 1994, 88). Lapsen on opittava nimeämään omat tunteensa, ja sillä tavoin lapsi oppii myös ymmärtämään omia tuntemuksiaan. Tunteiden nimeäminen ja tunnistaminen tukee lasta myös tunteiden hallitsemisessa ja helpottaa lasta kertomaan miltä hänestä tuntuu. (Sinkkonen 2008, 104.) Interventioissa tunteiden nimeämisestä ja tunnistamista harjoiteltiin muun muassa pohtimalla miltä kiusaajasta ja kiusatusta tuntuu. Lapsille luettiin kaksi kirjaa, joissa oli selkeästi esillä kiusaaja ja kiusattu. Lapset saivat pohtia sekä sanallisesti, että tunne-korteilla millaisia tunteita nämä hahmot mahdollisesti kokivat. Lapset saivat myös tehtäväkseen piirtää toisen kirjan kiusaamistilanteen, jolloin he saivat pohtia vielä syvällisemmin hahmojen tunteita esimerkiksi ilmeitä ja eleitä piirtämällä. Tunteita harjoiteltiin myös interventioiden palautteen annossa, jolloin lapset saivat useista eri tunne-korteista valita oman sen hetkisen mielialansa interventioiden päätyttyä.

Kiusaamista ehkäisevässä työssä pyritään vaikuttamaan vallankäyttäjän motiiveihin ja tapaan käyttäytyä, sekä opettamaan kiusaajalle toisenlainen tapa toimia. Rajat sekä aikuisen ohjaus ovat välttämättömiä lapsille. Kiusaamisen ehkäisyssä tulisi pienten lasten kohdalla tähdätä siihen, ettei kiusaamista syntyisi lainkaan. Tätä kutsutaan preventioksi, joka tarkoittaa kasvatusta ja opetusta. (Repo 2013, 21, 98.) Kasvattaja voi omalla toiminnallaan vaikuttaa ryhmädynamiikkaan ja sen myönteiseen kehittymiseen. Kasvattaja antaa toiminnallaan mallia lapsille ja puuttuu tarvittaessa ryhmän kielteisiin ilmiöihin. (Koivunen 2009, 54.)

The Olweus Bullying Prevention Program (OBPP) ohjelma on koonnut yhteen tekijöitä, jotka ehkäisevät koulukiusaamista. Vaikka tämä tutkimus käsittelee koulukiusaamista, voidaan tietoa hyödyntää yhtäläillä myös päivähoitossa kiusaamisen ehkäisyssä. Ohjelman mukaan kiusaamista esiintyy harvemmin kouluissa, joissa henkilökunnalla on yhteinen

ymmärrys siitä mitä on kiusaaminen sekä selkeät rajat ei-hyväksyttävälle käyttäytymiselle. Kiusaamista ilmenee vähemmän myös silloin kun henkilökunnalla on taito kommunikoida oppilaiden kanssa huonon käytöksen ilmetessä. Tällöin kiusaamiseen puututaan tehokkaasti, ilman aggressioita. Kiusaamista ehkäisee myös rutiininomainen dokumentointi kiusaamis- ja vaaratilanteista, sekä avoin ja tiivis yhteistyö henkilökunnan ja vanhempien välillä. (Olweus International 2014.)

Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen tulisi olla tietoista ja tavoitteellista, jota ohjaa kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen laadittu suunnitelma (Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelma Kokkolan varhaiskasvatuksessa 2012). Suunnitelmaa tarvitaan, koska sillä tavoin nostetaan tietoisuutta kiusaamisilmiöstä, vaikutetaan kiusaamiseen liittyviin asenteisiin, työn arviointi helpottuu ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö helpottuu (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 11).

Vantaan kaupunki on toteuttanut Suomessa ensimmäisenä kuntana lapsille suunnatun päiväkotihoidon asiakastyytyväisyyskyselyn vuonna 2009. Tästä kyselystä tuli ilmi, että 3-6-vuotiasta lapsista jopa 20 % pelkäsi kiusaamista. Kiusaaminen ei siis koske vain kouluikäisiä lapsia, vaan myös varhaiskasvatuksessa on lapsille taattava turvallinen päivähoito ja vertaissuhteet. (Repo 2013, 10.) Vuosina 2009- 2010 myös Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan toteuttivat Kiusaamisen ehkäisy alle kouluikäisten lasten parissa -hanketta. Myös tästä selvisi tarve puuttua pienten lasten kiusaamiseen. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 1.)

Kokkolan Varhaiskasvatuksen arviointiryhmä on tehnyt 2013- 2014 lukuvuoden aikana Kokkolan päiväkotien ja ryhmäperhepäiväkotien lapsille arviointikyselyn päivähoitoviivityvyydestä. Kysely on tehty 3-5-vuotialle ja esikouluikäisille lapsille. Kyselyssä oli viisi kysymystä, johon lapset saivat vastata vanhempiensa kanssa kotona.

Arviointikyselyn 3-5-vuotiaiden vastauksissa nousi esille kiusaaminen kahden eri kysymyksen kohdalla, jotka olivat; Mikä on ikävää päiväkodissa sekä kiusataanko sinua tai jotain toista? Ensimmäisessä kysymyksessä 21% kaikista vastaajista nosti päiväkodissa ikäväksi asiaksi kiusaamisen. Vastauksissa osa lapsista mainitsi suoraan sanan kiusaaminen, kun taas osassa vastauksista kiusaaminen ilmaistiin fyysisinä ja henkisinä loukkaamisina. Kiusaaminen nousi esille myös toisen kysymyksen kohdalla, jolloin 3-5-vuotiaiden lasten vastauksista 52 % sanoi vähintään joskus kokeneensa tai nähneensä kiusaamista päiväkodissa. Kokkolan päivähoidon asiakastyytyväisyyskyselystä on nähtävissä, että kiu-

saamista ilmenee 3-5-vuotiaiden lasten päivähoitoryhmissä. Kiusaamisen ehkäisy ja kiusaamiseen puuttuminen on kyselyn tulosten valossa ajankohtaista ja tärkeää.

Yleisesti ottaen pienet lapset kokevat hyvin herkästi tulevansa kiusatuksi, ja kun lapsilta itseltään kysytään, lähes jokainen on kokenut joskus kiusaamista (Repo 2013, 57). Iän myötä lasten itsensä kokema kiusatuksi joutuminen vähenee (Salmivalli 2003, 14). Sana kiusaaminen voi olla hyvin abstrakti ja vaikea käsite pienelle lapselle. Jotkut lapset kokevat hyvin herkästi joutuvansa kiusatuksi, kun taas jotkut ajattelevat kiusaamisen olevan vain hyvin äärimmäisiä kiusaamisen muotoja kuten lyöminen. Lapsille tehdyissä kyselyissä on aina huomioitava lasten ikä- ja kehitystaso. Arviointikysely on tehty 3-5-vuotialle lapsille, joten iän lisäksi vastaajien kehitystaso voi olla hyvin erilainen esimerkiksi kolme- ja viisivuotiaiden lasten välillä.

Kokkolassa jokaisella päivähoitoyksiköllä on oltava oma Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelma, ja tämän lisäksi jokaisella päiväkotiryhmällä voi halutesaan olla erillinen yksilöllisempi suunnitelma. Suunnitelma tulisi tehdä heti toimintakauden alussa ja koko henkilökunnan tulisi sitoutua ja tuntea suunnitelma. Tämän lisäksi henkilökunnan tulisi arvioida suunnitelmaa ennaltaehkäisevästä näkökulmasta, esimerkiksi onko kiusaaminen vähentynyt. Suunnitelma tulisi olla osa varhaiskasvatuksen suunnitelmaa valtakunnallisella, kunnallisella ja yksikkökohtaisella tasolla. Kaikkien osapuolten, eli lasten, henkilökunnan ja vanhempien on tiedettävä miten toimitaan kiusaamistilanteessa. (Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelma Kokkolan varhaiskasvatuksessa 2012.)

Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelmassa tulisi näkyä millä tavoin laki ja valtakunnallinen varhaiskasvatuksen suunnitelma näkee lapsen oikeuden turvalliseen päivähoitoon sekä päivähoidon arvot ja näkemys kiusaamisesta. Suunnitelmassa tulisi myös näkyä myös se, millä tavoin kiusaaminen huomataan ja tunnistetaan sekä keinot kiusaamisen puuttumiseen ja seurantaan. Näiden lisäksi suunnitelmassa tulisi näkyä myös kiusaamisen ehkäisyn keinot, yhteistyö vanhempien kanssa, dokumentointi ja arviointi sekä suunnitelman päivittäminen ja tiedottaminen. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 12.) Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelmaan on vaikeaa laatia sellaisia ohjeita ja ratkaisumalleja, jotka sopisivat kaikkiin kiusaamistilanteisiin, sillä jokainen kiusaamistilanne on aina erilainen. Kiusaamiseen puuttuminen oikealla tavalla vaa-

tii lasten tuntemista ja tilanteen havainnointia. (Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelma Kokkolan varhaiskasvatuksessa 2012.)

Kiusaamisen ehkäisy tulisi olla osa arjen pedagogiikkaa, joka mukautuu lasten ja ryhmän mukaan. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014a). On tutkittu, että lasten keskeistä kiusaamista ilmenee eniten vapaaleikin aikana, kun aikuiset eivät ole paikalla (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 9). Tämän tiedostaminen voi osaltaan ehkäistä kiusaamista. Pienet lapset tarvitsevat aikuisen läsnäoloa ja turvaa. Päivähoidon henkilökunnan on tarvittaessa ohjattava lasten leikin kulkua ja mahdollisesti osallistua leikkiin itsekin, jolloin vertaissuhteissa esiintyvät ongelmat on helpompaa havaita ja puuttua niihin. Vapaaleikki on äärimmäisen tärkeää lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta ja aikuisen on tarkistettava että tämä toteutuu jokaisen lapsen kohdalla.

Salmivalli toteaa teoksessaan Koulukiusaamiseen puuttuminen, että kiusaamiseen puuttuminen yksilötasolla ei riitä, vaan tulisi pyrkiä vaikuttamaan koko ryhmään ja kaikissa rooleissa toimiviin lapsiin. Tulisi siis kiinnittää huomio yksittäisen lapsen asemaan ryhmässä ja ryhmän suhdetta yksittäiseen lapseen. Lasten kiusaamista voidaan torjua lisäämällä tietoa kiusaamisesta ja sen mekanismeista ryhmässä, sekä saada lapset tarkkailemaan omaa toimintaansa esimerkiksi miten he itse ovat olleet osallisena kiusaamisessa. Kolmas kiusaamisen torjumiskeino on saada lapset pohtimaan uudenlaisia toimintatapoja ja saada heidät sitoutumaan niihin. (Salmivalli 2010, 68-69; Repo 2013, 128.)

Nämä Salmivallin esittämät puuttumiskeinot ovat tarkoitettu koulukiusaamista ehkäisemään, mutta ne ovat myös sovellettavissa varhaiskasvatuksessa esiintyvään kiusaamiseen. Kiusaamista tulisi käsitellä siten, että lapset varmasti ymmärtävät mitä kiusaaminen on. Kiusaamisesta tulisi keskustella ja miettiä miltä kiusaajasta ja kiusatusta tuntuu, ja myös keskustella erilaisista rooleista kiusaamisessa. Lisäksi lasten kanssa tulisi sopia yhteiset säännöt siitä millainen on oikeanlaista ja hyväksyttävää toimintaa vertaissuhteissa. Nämä asiat huomioitiin projektiopinnäytetyön interventioissa.

3.3 Lapsen kuuleminen projektiopinnäytetyössä

Projektiopinnäytetyöhön sisältyi Kokkolan Keltaviirin päiväkodin viisivuotiaille lapsille pidetyt neljä interventiota sekä tutustumiskäynti lapsiryhmään. Interventioiden tarkoituk-

sena oli käsitellä kiusaamisaihetta lasten parissa tarinoita lukien, tarinan pohjalta piirtäen, keskustellen ja leikkien. Näiden lisäksi interventioissa käytettiin kahta eri toimintamenetelmää; aihesadutusta ja pienryhmähaastattelua, joiden avulla lapset saivat ilmaista itseään. Näitä toimintamenetelmiä käyttämällä ohjaajat saivat koottua lasten ajatuksia kiusaamisesta. Toimintamenetelmiä kokeiltiin myös mielenkiinnosta kokeilla ovatko ne hyödyllisiä keinoja käsitellä kiusaamista päiväkodissa. Tässä kappaleessa esitellään projektiopinnäytetyön interventioissa käytetyt toimintamenetelmät sadutus ja pienryhmähaastattelu.

Lapsi on syntymästään asti utelias ja haluaa oppia uutta vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Leikki on lapsille luontainen tapa toimia, ja se syntyy yhteisöllisyydessä. Usein aikuiset vähättelevät leikkiä ja pyrkivät muuttamaan sitä tavoitteelliseksi. Lapsi ei kuitenkaan leiki oppiakseen vaan oppii leikkiensä kautta. Sadutus-menetelmä pohjautuu leikin viireeseen ja leikillisyyteen. (Karlsson 2003, 18, 20- 21.) Projektiopinnäytetyön interventioissa ei ollut tarkoituksena opettaa lapsille mitä kiusaaminen on, vaan tarkoituksena oli että lapset saisivat heille luontaisella tavalla sadun kautta kertoa kiusaamisesta omin sanoin.

Sadutusmenetelmä on helppo ja tuloksellinen tapa kehittää lasten osallisuuden toimintakulttuuria. Saduttamalla voidaan sukeltaa lasten maailmaan ja antaa tilaa lasten ajatuksille ja aloitteille. Saduttaminen antaa aikuiselle mahdollisuuden huomata ja seurata lasten pohdintojen kulkua ja ideoita. Saduttamisen tuloksena lapset rohkaistuvat ilmaisemaan itseään ja tuovat oma-aloitteisesti ehdotuksiaan esille. Näin lapsen vahvalle itsetunnolle jää tilaa, joka on lapsen kasvun ja oppimisen kannalta ratkaisevan tärkeää. (Karlsson 2014, 226-227.) Karlssonin mukaan sadutus antaa lapsille tilaisuuden tulla kuuluksi ja arvostetuksi. Kaikki elämässä koetut, nähdyt, aistitut ja tehdyt asiat mielikuvituksen lisäksi ovat satujen rakennusaineina. (Karlsson 2003, 30, 119.)

Sadutuksessa välineiksi riittävät kerronta, kuuntelu, lasten ja aikuisten ajatusten kirjaaminen sekä lukeminen. Sadutuksessa olennaista on toisen kunnioittaminen ja arvostaminen. Ennen sadutusta lapselle tai aikuiselle sanotaan: ” Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.” Sadutus on vastavuoroiseen toimintakulttuuriin johdatteleva menetelmä. Saduttamisen kautta voidaan lapset ottaa luontevalla tavalla osaksi toiminnan suunnittelua ja toteutusta. Sadutuksessa kertoja vapautuu menetelmän leikinomaisuuden vuoksi, sillä arviointi ja tavoitteellisuus puuttuvat. (Karlsson 2003, 9-10, 23.)

Lapsia voidaan saduttaa ryhmässä tai yksitellen, muista lapsista erilleen tai muiden lapsien läsnä ollessa. Saduttaa voi missä ja milloin vain, esimerkiksi silloin kun tarkoituksena on luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmässä. Sadutus voidaan ottaa käyttöön myös kun halutaan saada tietoa toisten ajatuksista tai halutaan saada aikaan pedagogista materiaalia. (Karlsson 2003, 118.) Interventioissa lapsia sadutettiin pareittain ja yhden kolmen hengen ryhmässä. Interventioissa sadutus valittiin toimintamenetelmäksi, koska sen avulla haluttiin saada selville lapsien ajatuksia kiusaamisesta lapsen omalla, luontevalla ja vapaalla tavalla kerrottuna.

Projektiopinnäytetyön interventioissa käytettiin toiminnallisena menetelmänä aihesadutusta, koska aika oli rajallinen. Aihesadutuksessa kertoja valitsee saduttajalle sadun aiheen, joka projektiopinnäytetyössä oli kiusaaminen. Karlssonin mukaan aihesadutuksella ei ole niin merkittävä voima kuin perinteisellä sadutuksella, mutta jos lapsia on sadutettu perinteisellä tavalla useamman kerran, voidaan tämän jälkeen lapsien kanssa kokeilla aihesadutusta. Kiusaamisaiheeseen ryhmässä ja pareittain saduttaminen sopii hyvin, sillä ryhmässä yhdessä kerrottu satu luo yhteisöllisyyttä ja yhdessä pohtimista, ja ryhmän jäsenet huomaavat että asioita voidaan perustella monesta näkökulmasta (Karlsson 2014, 34, 44.).

Projektiopinnäytetyön interventiossa lapsilla oli mahdollisuus tulla kuuluksi aihesadutuksen lisäksi myös pienryhmähaastattelujen kautta. Lapsia haastatellessa on aina muistettava että lapsi ei itse voi päättää osallistumisestaan, vaan asiasta tulee sopia huoltajan kanssa. Tämä on sekä tutkimuseettisiin sekä lainsäädännöllisiin syihin pohjautuvaa. (Alasuutari 2005; Ruusuvuori & Tiittula toim. 2005, 147.) Tämän vuoksi ennen interventioiden alkamista ohjaajat antoivat lasten vanhemmille kotiin täytettäväksi lupa-kyselyn, jossa pyydettiin vanhemmilta suostumus lapsen osallistumisesta pienryhmähaastatteluihin.

Haastattelussa haastattelijan ja haastateltavan vuorovaikutukseen vaikuttaa se sosiaalinen kenttä, johon haastattelu sijoittuu. Haastattelun sisältöön taas vaikuttavat molempien käsitykset tästä ympäristöstä sekä sen toiminnasta. (Alasuutari 2005, 147.) Interventioissa tämä sosiaalinen kenttä oli Keltaviirin päiväkotia, joka oli lapsille tuttu ympäristö. Haastattelijat, eli interventio-ohjaajat tunsivat päiväkodin roolin ja merkityksen lapsen kasvu-ympäristönä ja suunnittelivat kyselyn päiväkotiin sopivaksi.

Ennen haastattelun alkamista on muistettava, että lapsi tarvitsee häneen kohdistuvasta haastattelusta riittävää tietoa, sillä hänellä on omat odotukset tilanteesta ja haastattelun seurauksista. Lapsi on sosiaalinen toimija ja tunnistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen käy-

täntöjä sekä orientoituu siihen olettamiensa toiminnan seurausten mukaisesti. (Alasuutari 2005, 147-148.) Ennen interventioiden pienryhmähaastattelujen alkamista lapsille kerrottiin koko sen kertaisen intervention sisältö ja kysyttiin onko lapsia ennen haastateltu. Lisäksi lapsille kerrottiin käytännön ohjeet, miten haastattelu etenee ja miten lapset kysymyksiin vastaavat.

Lapsia haastatellessa on aina osattava tarkastella tilannetta kriittisesti. Kiusaamista tutkittaessa, erityisesti pienten lasten kohdalla, on tarpeellista pohtia asiaa eettisestä näkökulmasta. Kun lapsia haastatellaan, on vaarana että lapset tuottavat materiaalia lapsuudestaan, mutta heillä ei ole valtaa vaikuttaa millaista materiaali he tuottavat ja miten sitä käytetään. Pieniä lapsia haastatellessa on myös vaarana että haastatteliija johdattelee huomaamatta vastauksia omien ennakkokäsitysten mukaisesti. (Repo 2013, 57.) Projektiopinnäytetyön pienryhmähaastatteluissa on vähäisessä määrin huomattavissa ohjaajien ennakkokäsitykset kiusaamisen luonteesta ja lasten vastauksista. Tämä näkyy kysymysten asettelussa, joissa on huomattavissa tietynlaista ennako-oletusta vastausten luonteesta.

Pienen lapsen voi olla vaikeaa keskittyä pitkiä aikoja, jonka vuoksi haastattelun tulisi olla lyhyt, noin 15-20 minuutin mittainen. Haastattelu-ympäristön tulisi olla mahdollisimman neutraali ja haastattelussa on myös huomioitava, että lapsi saattaa vierastaa haastattelijaa. Tämän vuoksi olisi hyvä, että lapsi voisi etukäteen tutustua haastattelijaan. Kysymyksen ymmärtämisen voi varmistaa kysymällä sama kysymys uudestaan eri muodossa. Lapsilla on taipumus vastata kysymyksiin kyllä, vaikka he eivät tietäisi vastausta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 130.) Intervention pienryhmähaastattelut kestivät keskimäärin 10-15 minuuttia, joka oli lapsien jaksamisen kannalta sopiva aika. Interventioissa haastattelu-ympäristö oli erillinen huone, jossa lapset saivat istua pyöreän pöydän ympärillä. Huoneessa ei ollut haastattelun aikana esimerkiksi leluja tai muita lapsia, joka olisi häirinnyt lasten keskittymistä. Pienryhmähaastattelut pidettiin viimeisellä interventiokerralla, joten interventio-ohjaajat olivat lapsille jo tuttuja. Haastattelutilanne oli rentoutunut ja lämmin, jonka vuoksi haastattelu sujui ongelmitta.

4 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA TUOTOKSET

4.1 Interventioiden rakenne ja eteneminen

Projektiopinnäytetyöhön sisältyneiden interventioiden suunnittelu alkoi syksyllä 2013. Samoihin aikoihin interventioiden ohjaajat Anna Vihervaara ja Jeremias Hiekka lähettivät Kokkolan päiväkotien johtajille sähköpostitse tiedustelun olisiko heidän päiväkodeissaan mahdollisuutta sisällyttää interventioita lapsiryhmiensä toimintaan. Kiinnostuneiden joukosta valittiin sijainnin perusteella Keltaviirin päiväkoti. Ohjaajat kävivät tutustumassa päiväkotiin ja työelämäohjaajiin, lastentarhanopettajiin Anita Timoseen ja Heidi Pokelaan, joiden kanssa tehtiin myös yhteistyösopimus ja sovittiin ohjauksien ajankohdasta. Ennen interventioiden aloittamista työelämäohjaajat jakoivat lasten vanhemmille ohjaajien tekemät lupa-kyselyt saduttamista, pienryhmähaastatteluja ja valokuvausta varten. Vanhemmat saivat palauttaa lupa-kyselyt päiväkotiin, jotka ohjaajat tarkistivat ennen interventioiden alkamista.

Keltaviirin päiväkodin interventioihin osallistuneet viisivuotiaat lapset olivat kahdesta eri lapsiryhmästä. Molempien ryhmien viisivuotiaat lapset yhdistettiin yhdeksi kahdentoista hengen ryhmäksi interventioiden ajaksi. Lapset tunsivat toisensa, koska olivat aiemminkin toimineet yhdessä. Kohderyhmäksi valittiin viisivuotiaat lapset, koska heidän ikäisten kanssa voi keskustella jo monenlaisista asioista, kuten millainen on hyvä kaveri ja mitä on kiusaaminen ja kiusatuksi tuleminen (Koivunen 2009, 54-55.) Jokaisessa interventiossa oli mukana työelämäohjaajat tarkkailijan roolissa.

Tutustumiskäynti pidettiin ennen varsinaisia ohjauksia, jotta lapset ja ohjaajat tunsivat toisensa interventioiden alkaessa. Interventioita oli yhteensä neljä ja ne pidettiin joulukuun aikana. Ajankohdaksi valittiin maanantaiaamut, koska esimerkiksi iltapäivisin osa lapsista olisi voitu hakea jo päiväkodista. Jokainen interventio kesti tunnin ajan. Toimintaa varten oli käytössä päiväkodista tilava huone, jossa oli kaikki tarvittavat elementit, kuten piirustuspöytä, sohva, piano ja cd-soitin. Pienryhmähaastattelut ja osa sadutuksista pidettiin vierisessä huoneessa päiväkodin tiloissa.

Interventioissa käytettiin kirjamateriaalia kiusaamisaihetta käsitellessä. Tähän tarkoitukseen valittiin lasten Pekka Töpöhäntä kirjasarjasta kaksi kirjaa; Pekka Töpöhäntä teatteris-

sa ja Pekka Töpöhännän silakkaretki. Pekka Töpöhäntä kirjat kertovat Pekka nimisestä kissasta, jota Monni ja hänen ilkeät ystävänsä kiusaavat puuttuvan hännän vuoksi. Kirjoissa tuodaan kiusaaminen selkeästi esille ja ne olivat siitä syystä teemaan sopivia. Interventioihin sisällytettiin useita ryhmäleikkejä, jotka olivat lapsille mieluisia. Leikkien avulla pyrittiin saamaan ryhmässä aikaan yhteenkuuluvuuden tunnetta. Erilaisten pelien ja leikkien avulla voidaan lisätä me- henkeä ja ottaa mukaan muista lapsista erilleen jääneet lapset (Karlsson 2003, 22).

Jokainen interventio päättyi ja alkoi samalla tavalla, jotta rakenne olisi mahdollisimman selkeä ja sillä tavoin rutiininomainen lapsille. Lapsen hoidon peruspilareita ovat tuttuus, ennakoitavuus ja sopivat rutiinit (Kanninen & Sigfrids 2012, 30). Tarkoituksena oli, että rutiinit ja toistot toisivat turvallisuutta ja selkeyttä lapsille uutta, arjesta poikkeavaa toimintaa. Tutustumiskäynti ja interventiot alkoivat kokoontumalla ringiin lattialle. Silloin tarkistettiin paikallaolijat ja kerrottiin lapsille mitä tultaisiin tekemään. Interventiot päättyivät aloituksen tavoin ringissä. Tällöin lapsilta kysyttiin palaute ja myös keskusteltiin tapahtumista. Palaute kysyttiin lapsille mieluisella tavalla Pesäpuu ry:n nallekorteilla, jotka sopivat hyvin interventioiden teemaan. Nallekortit, joista projektiopinnäytetyössä käytetään myös nimeä tunne-kortit, ovat suunniteltu siten, että niitä voidaan hyödyntää esimerkiksi keskustellessa tunteista ja ongelmista.

Interventioissa pyrittiin huomioimaan lasten temperamentti erot, esimerkiksi ujous. Tämä tuli esille esimerkiksi siten, että ohjaajat tarkistivat että jokainen lapsi sai mahdollisuuden halutessaan toimia leikeissä johtajan-roolissa ja jokaisen lapsen mielipide ja vastaukset huomioitiin pienryhmähaastattelussa ja sadutuksissa. Interventioiden alussa lapsille kerrottiin heti mitä heiltä odotettiin ja mitä tultaisiin tekemään, jotta lapsien ei tarvitsisi jännittää tulevaa. Toiminnassa pyrittiin siihen, että jokainen lapsi tuntisi itsensä tärkeäksi ja osaksi ryhmää.

Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelmassa Kokkolan varhaiskasvatuksessa on esimerkkejä kuinka Kokkolan varhaiskasvatuksen henkilöstö ehkäisee kiusaamista päivähoitossa. Interventioiden suunnitteluvaiheessa ohjaajat eivät hyödyntäneet näitä tietoja, vaan tarkoituksena oli suunnitella omanlainen toimintatapa käsitellä kiusaamista päivähoitossa. Jälkeenpäin tarkasteltuna interventioiden rakenteessa ja Kokkolan varhaiskasvatuksen henkilöstön esimerkeissä kiusaamisen ehkäisyyn löytyy paljon yhtäläisyyksiä. Kiusaamisesta puhuminen pienten lasten parissa on uutta päivähoitossa, eikä sitä

tunnetta tällä nimellä varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa tai päivähoitolaissa (Repo 2013, 28). Interventiot oli suunniteltava tarkoin, jotta lapset ymmärtäisivät mitä kiusaaminen on ja miltä kiusaaminen tuntuu. Kiusaaminen on päiväkodeissa arkipäivää, mutta kiusaamiseen ei aina ole kiinnitetty riittävästi huomioita tai siitä ei ole puhuttu kiusaamiskäsitteellä (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014a). Interventioiden tarkka rakennetaulukko sekä tavoitteet ovat nähtävissä projektiopinnäytetyön liitteistä (LIITE 4/1 ja LIITE 4/2).

4.1.1 Tutustumiskäynti

Tutustumiskäynti tehtiin 25.11.2013. Viisivuotiaista, projektiin osallistuneista lapsista paikalla oli kymmenen. Tutustumiskäynti alkoi kokoontumalla yhdessä rinkiin, jossa ohjaajat esittelivät itsensä. Tämän jälkeen jokainen lapsi sai kertoa oman nimensä. Lapsille kerrottiin mitä heitä varten oli järjestetty ja että ensimmäisellä kerralla olisi tarkoitus pitää hauskaa. Keskustelun aikana ohjaajat pääsivät tutustumaan lapsiin paremmin.

Tutustumisen jälkeen aloitimme musiikkileikin, jossa lapsille annettiin ohjeeksi tehdä jotain pyydettyä liikettä musiikin soidessa. Musiikin pysähtyttyä heidän tuli jähmettyä paikoilleen. Lapsista tämä leikki oli hauskaa ja lopulta leikki muuttui hassutteluksi. Leikin tarkoituksena olikin pitää hauskaa. Tutustumiskäynti jatkui musiikkileikin jälkeen häntähippa-leikillä, jossa yhdelle lapsista laitettiin huivi hännäksi. Tämän jälkeen muut lapset saivat yrittää ottaa häntää irti. Hännän kiinni saanut lapsi pääsi seuraavaksi hipaksi. Jokainen lapsi sai mahdollisuuden olla hippana. Häntähippaleikistä siirryimme värileikkiin, jossa yksi lapsista oli vuorollaan silmät suljettuina selkä muihin lapsiin päin. Lapsi antoi muille käskyjä edetä eteenpäin vaatteiden värien mukaisesti. Välillä leikin säännöt oli vaikeaa muistaa, koska leikki oli monelle uusi. Osa lapsista olisi tarvinnut sääntöjen oppimiseen enemmän aikaa. Lapset kuitenkin korjasivat toimintaansa ohjeiden mukaan oikein hienosti.

Tutustumiskäynnin viimeinen leikki oli Mitä tiedät ystävästäni? -arvuutteluleikki. Yksi lapsista oli vuorollaan arvaaja, joka poistui huoneesta toisen ohjaajan kanssa. Sillä välin muut lapset päättivät kenet he valitsivat arvaajan ystäväksi. Kun arvaaja tuli takaisin, hänen tehtävänsä oli kysyä kysymyksiä, jotta hän arvaisi kenestä oli kyse. Tämä leikki oli haastava osalle lapsista, koska heidän oli vaikeaa keksiä kysymyksiä. Osalle lapsista annet-

tiin vinkkejä kysymyksiin, ja sillä tavoin helpotettiin leikin kulkua. Tämä leikki olisi myös vaatinut enemmän aikaa sääntöjen ja leikin opetteluun.

Tutustumiskerran päätti rentoutuminen, jossa huone pimennettiin ja musiikin soidessa lapset saivat pallohierontaa sitä halutessaan. Suurin osa lapsista nautti hieronnasta ja rentoutumishetkestä, mutta osa vilkkaammista lapsista ei olisi malttanut pysyä paikallaan. Ohjaajat tulivat tulokseen, että rentoutumishetket eivät jatkossa ole välttämättömiä, eivätkä tarpeellisia interventioiden ajankohdan ja keston vuoksi.

Lopuksi kaikki kokoontuivat vielä rinkiin. Lapset saivat antaa tutustumiskäynnistä palautteen nallekorteilla. Palaute kysyttiin ryhmämuotoisena, siten että lapset saivat yhdessä miettiä millaisia mielentiloja ja tunteita tutustumiskäynti herätti heissä. Tutustumiskäynnin palautteen kysyminen antoi lapsille myös mallia varsinaisia interventioita ajatellen. Tutustumiskäynnistä lapset valitsivat hymyileviä ja iloisia nalleja. Yksi lapsista valitsi ensin vihaiselta näyttävän nallen, mutta perui valintansa kun häneltä kysyttiin oliko hän jostain vihainen. Silloin lapsi naurahti ja sanoi että ei ollut. Tutustumiskäynti oli noin tunnin mittainen.

4.1.2 Johdattelu kiusaamisaiheeseen

Johdattelu kiusaamisaiheeseen -interventio pidettiin 2.12.2013. Lapsia oli paikalla kymmenen. Interventio alkoi kokoontumalla rinkiin lattialle ja keskustelemalla edellisviikon tutustumiskäynnistä. Lapsille kerrottiin mitä tällä kerralla tulisi tapahtumaan. Ensimmäisenä tehtävänä lapset saivat tehdä omat nimilaput. Ohjaajat olivat leikanneet nimilaput pahvista, johon lasten tuli kirjoittaa oma nimensä sekä koristeltava se tarroilla. Nimilappuja siirryttiin tekemään pöydän ääreen. Lapsilla oli mahdollisuus katsoa mallia nimensä kirjoittamiseen, mutta suurin osa lapsista osasi kirjoittaa nimensä ilman apua. Nimilaput helpottivat ohjaajia lapsien kanssa kommunikoidessa ja nimien oppimisessa. Ohjaajat ajattelivat myös, että lapset tulisivat pitämään siitä että heitä kutsuttiin nimellä.

Kun nimilaput olivat valmiit, kokoonnuttiin takaisin rinkiin lattialle. Tämän jälkeen lasten kanssa leikittiin nimileikkiä. Leikissä jokainen sai sanoa ensin oman nimensä ja sen jälkeen jonkin asian josta pitää. Muut saivat nostaa sen jälkeen kätensä pystyyn jos pitivät

samasta asiasta. Leikin tarkoituksena oli vahvistaa jokaisen lapsen tunnetta heidän läsnäolonsa tärkeydestä osana ryhmää. Lapsiryhmässä oli kaksi ujompa lasta, jotka eivät halunneet sanoa nimileikissä mitään. He kuitenkin osallistuivat nimileikkiin viittaamalla muiden pitämistä asioita.

Nimileikin jälkeen interventio jatkui musiikkileikillä, joka oli tuttu tutustumiskäynniltä. Musiikkileikissä lasten oli osattava pysähtyä kun musiikki loppui ja jaksaa odottaa musiikin jatkumista. Koska leikki oli jo tuttu, säännöt pysyivät paremmin muistissa kuin tutustumiskerralla.

Leikin jälkeen interventioissa siirryttiin kohti kiusaamisaiheeseen johdattelua. Aiheen käsittely aloitettiin jäälauttaleikin muodossa. Leikin idea oli se, että lapset muodostivat yhdessä tiiviin ryhmän seisoen sanomalehdistä tehdyn jäälautan päällä. Lautta alkoi ”sulamaan”, eli sanomalehtiä poistettiin kunnes ryhmä joutui pitämään toisistaan tiukasta kiinni. Leikin tarkoitus oli, että lapset pitivät toisistaan huolta ja toimivat yhdessä tavoitetta kohden. Leikissä kaikki jäsenet olivat yhtä tärkeitä ja jokaista lasta tarvittiin leikin onnistumiseen.

Leikin päätyttyä lapset saivat istua sohvalle ja lattialla oleviin tyynyihin kuuntelemaan Pekka Töpöhäntä teatterissa –kirjaa. Ennen sadun lukemista lapsilta kysyttiin olivatko he ennen kuulleet Pekka Töpöhännästä. Vain yhdelle lapselle oli aikaisemmin luettu kyseistä kirjaa. Lapsille myös kerrottiin, että sadun jälkeen heiltä tultaisiin kysymään kysymyksiä kirjan tapahtumista. Lapset kuuntelivat sadun rauhallisesti ja mielenkiinnolla. Kirjan päätyttyä lapsilta kysyttiin kysymyksiä kirjan päähenkilöistä ja kirjan tarinasta ja tällä tavoin johdateltiin keskustelua kiusaamisaiheeseen. Lapset tunnistivat kirjan hahmoista kiltin ja tuhman kissan, sekä osasivat kertoa ajatuksia kiusaamisesta ja kirjan juonesta. Kun lapsilta kysyttiin oliko oikein että tuhma Monni-kissa poistettiin teatteriesityksestä pois, oli lähes kaikki lapset sitä mieltä että se oli oikein. Yksi lapsista toi kuitenkin hienosti esille erilaisen näkökulman vastaamalla toisin. Lapselta kysyttiin miksi Monni kissa olisi saanut jäädä teatteriin ja hän vastasi että Monnin olisi pitänyt pyytää anteeksi, ja sen jälkeen hän olisi saanut jäädä teatteriin muiden kanssa.

Interventio päättyi palautteen antamiseen suullisesti sekä nallekorttien avulla. Lapset olivat yksimielisesti sitä mieltä että interventio oli ollut kiva. Lapset valitsivat nallekortit ryhmässä ja päätyivät valitsemaan iloisia ja hymyileviä nalleja kuvastamaan mielentilaansa intervention aikana.

4.1.3 Saduttaminen

Saduttaminen -interventiot pidettiin 9.12.2013. Nämä kaksi interventiota pidettiin peräkkäin, koska lapsiryhmä jaettiin sadutusten vuoksi puoleksi. Molemmat interventiot kestivät tunnin ajan ja olivat rakenteeltaan samanlaiset. Lasten vastaukset ja kommentit on koottu sekä toisesta että kolmannesta interventiosta.

Interventiot aloitettiin tuttuun tapaan kokoontumalla ringiin lattialle ja kertomalla lapsille mitä interventioissa tulnaisiin tekemään. Intervention aiheena oli saduttaminen, joka oli muutamalle lapselle ennestään tuttua. Ennen sadutusta lapset kokoontuivat sohvalle kuuntelemaan satua Pekka Töpöhännän silakkaretkestä. Tarinan luku keskeytettiin kohtaan, jossa kiusaaminen tuli hyvin konkreettisesti esille. Tässä kohdassa ilkeät kissat pudottivat Pekka Töpöhännän laiturilta veteen. Keskeytyksen jälkeen lapsien kanssa keskusteltiin kyseisestä tilanteesta sekä kirjan henkilöistä. Lapsilta kysyttiin muun muassa miksi Pekka Töpöhäntä pudotettiin laiturilta ja oliko se oikein. Lapset sanoivat pudottamisen syyksi Pekan töpöhännän ja olivat yksimielisesti sitä mieltä että laiturilta pudottaminen on väärin. Yksi lapsista sanoi että laiturilta pudottaminen ei ollut oikein koska ”voi vilustuu jos kasuu”. Lapset kuvailivat kirjan päähenkilöitä värein ja adjektiivein kiltti ja tuhma.

Lapsia pyydettiin näyttämään ilkeän Monni-kissan ja kiltin Pekka Töpöhäntä- kissan tunteet kiusaamistilanteessa Nalle-korttien avulla. Lapsia autettiin kysymällä muun muassa miltähän Monnista ja Pekasta mahtoi tuntua? Lapset valitsivat Monnille kortteja joissa oli vihaisen näköisiä nalleja ja Pekalle kortteja joissa oli surullisia nalleja. Yksi lapsista toi esille erilaisen näkökulman Pekka Töpöhännän tunteista, sillä hänen mielestään Pekka olisi ollut vihainen, koska hänet oli pudotettu veteen. Muut lapset olivat hänen kanssaan samaa mieltä.

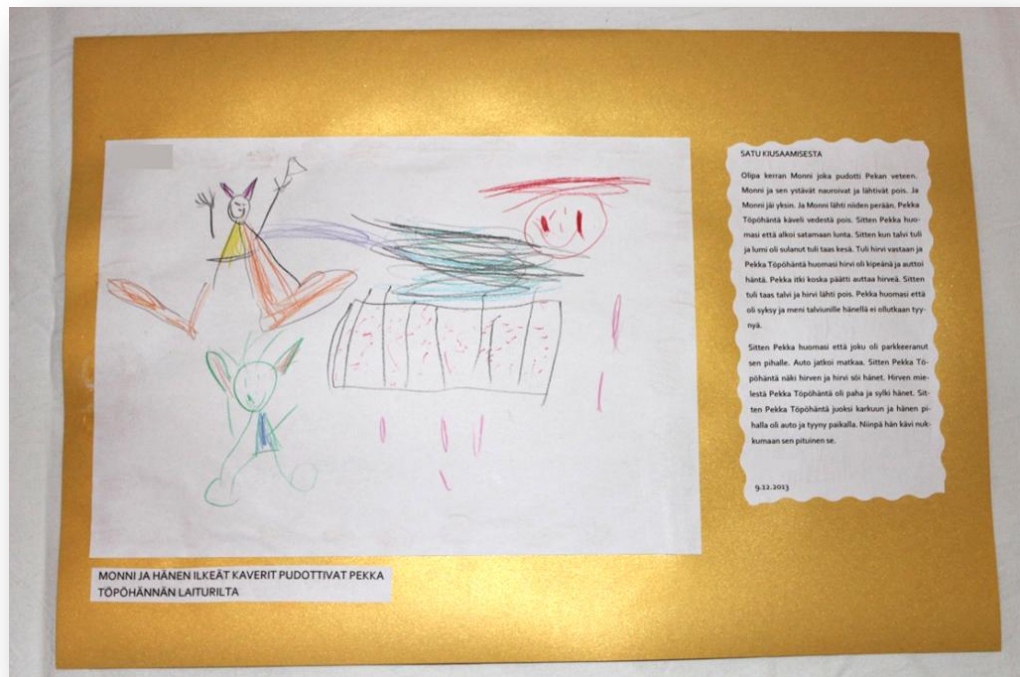
Keskustelun jälkeen lapsia pyydettiin piirtämään kuva kiusaamisesta, joka Pekka Töpöhäntä ja silakkaretki kirjassa tapahtui. Piirtämisen tarkoituksena oli tuoda kiusaamista vielä konkreettisemmin esille muun muassa lasten miettiessä piirtämiensä kissojen ilmeitä ja eleitä. Lapset siirtyivät piirtämään pöydän äärelle, jossa jokaiselle oli varattuna paperi, lyijykynä ja värikyniä. Osa lapsista tarvitsi piirtämisessä kannustusta ja ohjeita, mutta siitä huolimatta jokainen sai aikaan hienon ja aiheen mukaisen piirustuksen.

Kun piirustukset olivat valmiit, lapsiryhmä jaettiin puoleksi. Molemmille lapsiryhmille saatiin tällä tavoin oma ohjaaja. Toisessa interventiossa lapsista muodostui kaksi kahden

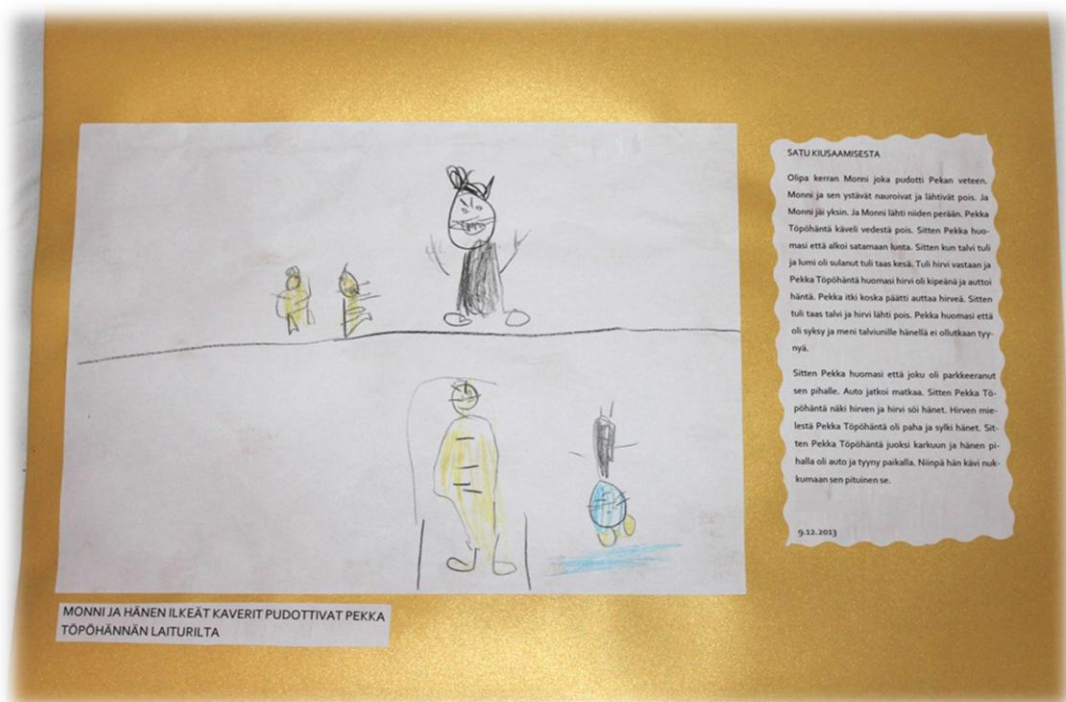
hengen ryhmää ja kolmannessa interventiossa lapsista muodostettiin yksi kahden hengen ja yksi kolmen hengen ryhmä. Toinen ryhmä siirtyi eri tilaan, siten että molemmilla ryhmillä oli mahdollisimman rauhallista sadutuksen aikana. Lasten tekemät piirustukset ja lapsien aikaisemmin valitsemat nallekortit Monni-kissan ja Pekka Töpöhännän tunteista kiusaamis-tilanteessa olivat lasten nähtävillä sadutuksen ajan.

Lapsia ohjeistettiin sadutukseen mahdollisimman selkein ohjein, sadutus-menetelmän ohjeita kunnioittaen. Interventioissa sadutusmenetelmänä käytettiin aihesadutusta, jossa lapsille kerrottiin että he saavat vuorotellen parinsa/ ryhmänsä kanssa kertoa tarinaa kiusaamisesta. Tuloksena saataisiin yksi yhteinen tarina. Sadutustilanteesta tehtiin mahdollisimman rauhallinen ja lämminhenkinen. Sadutustarinat on luettavissa kokonaisuudessaan projektioinnäytetyön liitteissä (LIITE 6/1 ja LIITE 6/2).

Sadutuksen jälkeen kaikki kokoontuivat lattialle ringiin. Lasten sadutustarinat luettiin koko ryhmän kesken, ja tämän jälkeen keskusteltiin niistä yhdessä. Tämän jälkeen interventio-ohjaajat kysyivät lapsilta miten he uskoivat kesken jääneen Pekka Töpöhäntä silakkaretkellä tarinan päättyvän. Yksimielisesti lapset ajattelivat tarinan päättyvän lopulta hyvin. Lapsille luettiin tarina loppuun ja sen jälkeen pohdittiin loppuiko tarina heidän mielestään oikein. Lapset olivat sitä mieltä, että oli oikein että ilkeälle Monnille kävi lopulta huonosti. Lopuksi lapset antoivat palautteen toiminnasta nallekorttien avulla. Lapset valitsivat iloisia ja hyväntuulisia nallekortteja kuvaamaan heidän tunteitaan ja mielentilaansa.

KUVIO 3. Piirustus ja sadutustarina.

KUVIO 4. Piirustus ja sadutustarina.

4.1.4 Pienryhmähaastattelu

Pienryhmähaastattelu -interventio pidettiin 16.12.2013. Toiminta alkoi tuttuun tapaan lattialle ringiin kokoontumalla. Lapsille kerrottiin intervention olevan viimeinen, ja päivän teeman olevan pienryhmähaastattelut. Ennen haastattelujen alkamista leikimme karhu nukkuu- piirileikkiä, joka oli yksi lasten ehdottamista suosikkileikeistä. Toinen ohjaajista soitti pianolla ja lapset lauloivat ja leikkivät piirissä.

Leikin jälkeen aloitettiin pienryhmähaastattelut. Pienryhmähaastatteluja varten lapset jaettiin ryhmiin työelämäohjaajien antamien ehdotusten mukaisesti. Ryhmiä tuli kolme, joista kaksi oli kolmen hengen ryhmiä ja yksi neljän hengen ryhmä. Pienryhmähaastattelu tehtiin erillisessä huoneessa, jossa lapset saivat rauhassa keskittyä haastattelukysymyksiin. Muut lapset jäivät sillä aikaa leikkimään toisen ohjaajan kanssa. Leikkeinä olivat tutustumiskäynnistä tutut Jäälautta-leikki ja Väri, sekä uutena leikkinä Lelun piilotus, jossa nimensä mukaisesti piilotettiin lelu, mitä lapset saivat huoneesta etsiä.

Pienryhmähaastattelua varten lapset istuivat pyöreän pöydän ympärillä. Ohjaaja antoi selkeät ohjeet mitä pienryhmähaastattelussa tulaisiin tekemään ja toimimaan. Lapset saivat vastata kuhunkin kysymykseen vuorotellen, siten että ensimmäinen vastaaja vaihtui jokaisessa kysymyksessä. Tällä varmistettiin se, että jokainen lapsi sai mahdollisuuden tuoda oman näkemyksensä esille. Haastattelukysymykset olivat helppoja ja lapset ymmärsivät ne hyvin. Kysymykset esitettiin mahdollisimman neutraalisti, eikä lapsia ohjailtu tai autettu vastauksissa. Pienryhmähaastatteluiden kysymykset ja vastaukset ovat nähtävissä kokonaisuudessaan liitteissä.

Kun kaikki lapset olivat osallistuneet pienryhmähaastatteluihin, kokoonnuttiin yhteiseen tilaan lattialle. Keskustelimme päivän toiminnasta ja haastatteluista. Tämän jälkeen ohjaajat kysyivät lapsilta millainen on hyvä kaveri. Lapset vastasivat kysymykseen ensin mainitsemalla oman kaverinsa nimen. Tarkentavien kysymysten jälkeen lapset vastasivat tähän muun muassa sanoilla kiva ja kiltti. Tämän jälkeen lapsille jaettiin ohjaajan itse tekemät Kiva kaveri- kortit, joissa luki kivan kaverin ominaisuuksia. Nämä ominaisuudet luettiin lapsille ääneen, jonka jälkeen kysyttiin pitävätkö ne heidän mielestään paikkaansa. Lapset pitivät kortin Kiva kaveri -ominaisuuksia paikkaansa pitävinä. Lapset saivat pitää Kiva kaveri-kortit itsellään, jotta päiväkodissa tai kotona voitaisiin myös jatkossa pohtia hyvän

ystävyyssuhteen ominaisuuksia. Korttien avulla aikuinen voi myös tarvittaessa muistuttaa lapsia siitä, onko heidän käytös ollut Kiva kaveri-korttien mukaista.

Lopuksi jokainen lapsi sai palkinnoksi interventioihin osallistumisesta kaksi itse valitsemaa tarraa. Intervention päätti tuttuun tapaan nallekortein kysyty palaute. Tällä kertaa palaute kysyttiin siten, että nallekortit asetettiin lapsien nähtäville ja lapset saivat vuorollaan valita kortin, jossa nallen tunnetila vastaa eniten lapsen omaa. Lapsille annettiin myös mahdollisuus valita samoja kortteja. Tästä huolimatta jokainen lapsi valitsi oman nallekortin. Kaikilla nalle oli iloinen ja hymyileväinen, josta päätellen jokaisella lapsella oli ollut mukavaa.

KUVIO 5. Kiva kaveri- kortit.

4.2 Webropol- kyselyn tulokset

Webropol-kysely suunnattiin Kokkolan Keltaviirin -, Kiviniityn -, Nahkurin -, Rytimäen -, Tervanpolttajien - ja Tulliharjun päiväkotien henkilökunnalle. Kyselyssä päiväkotien henkilökunta saivat tuoda esille oman näkökulmansa lasten kiusaamisesta sekä heidän mielipiteensä Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumiseen suunnitelmaa koskien. Webropol on kysely- ja analysointisovellus, jolla voidaan kerätä ja jalostaa tietoa Internetissä (Webropol 2014). Kysely päädyttiin tekemään sähköisessä muodossa, sillä se nähtiin helpoimmaksi tavaksi tavoittaa päiväkotien henkilökunta. Kyselyyn vastasi yhteensä 27 henkilöä. Vastaaminen Webropol-kyselyyn oli helppoa ja nopeaa. Vastaajat pysyivät kyselyssä anonyymeinä.

Ensimmäinen Webropol- kyselyn kysymyksistä koski vastaajien ammattinimikettä. Tähän kysymykseen vastasi kaksikymmentäseitsemän henkilöä. Vastaajista yksi oli päiväkodinjohtaja, yksi päiväkodinjohtaja/lastentarhanopettaja, kolme sosionomia, kahdeksan lastentarhanopettajaa ja 14 lastenhoitajaa/lähihoitajaa.

Webropol- kyselyn toinen kysymys oli; Oletteko tehneet päiväkodissanne oman yksikkökohtaisen suunnitelman Kokkolan varhaiskasvatuksen yhteisen kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelman lisäksi? Kahdestakymmenestäseitsemästä vastauksesta kaksikymmentäneljä vastasi kyllä ja kolme ei. Alla olevassa kuviossa 6 on nähtävissä vastausten jakautuminen.

KUVIO 6. Webropol-kyselyn vastauksien jakautuminen kysymykseen kaksi. Vastaajia 27.

Kolmas kysymys oli; Millä tavoin suunnitelmaa hyödynnetään päiväkodin arjessa? Kysymykseen oli jättänyt vastaamatta kaksi henkilöä. Vastauksissa tuli ilmi, että suunnitelmaa hyödynnettiin päiväkodeissa eri tavoin. Osassa vastauksissa kerrottiin suunnitelmaa hyödynnettävän tilanteen vaatiessa, kun taas osassa vastauksissa suunnitelma oli päivittäisessä

käytössä. Yhdessä vastauksessa suunnitelma oli esitelty työntekijöiden ja vanhempien lisäksi myös lapsille. Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamisen puuttumisen suunnitelman konkreettisia menetelmiä, kuten Askeleittain- opetusohjelma tuli esiin kahdessa vastauksessa. Muutamassa vastauksessa kerrottiin, että päiväkotiryhmissä oli tehty yhteisen suunnitelman lisäksi oma yksityiskohtaisempi suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumisen avuksi. Jokaisessa vastauksessa tuli esille, että suunnitelmaa noudatetaan ja siihen on sitouduttu.

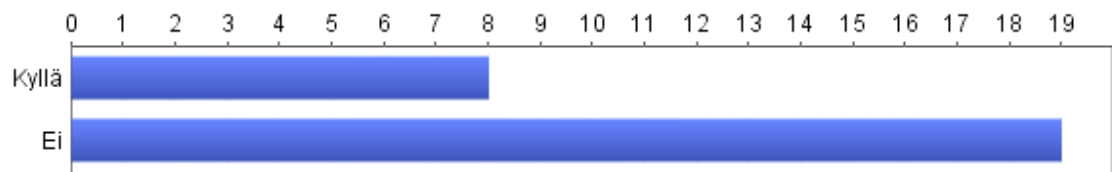
Neljännessä kysymyksessä kysyttiin; Onko päiväkodissanne esiintynyt kiusaamista? Kahdestakymmenestäseitsemästä vastauksesta kaksikymmentäviisi oli kyllä ja kaksi ei vastaus- ta. Kiusaamista on esiintynyt siis valtaosassa vastanneiden henkilöiden päiväkotiryhmissä. Viidennes kysymys oli; Millä tavoin kiusaaminen tulee ilmi? Kysymykseen vastasi kaksikymmentäkuusi henkilöä. Useissa vastauksissa tuli esille, että kiusaaminen tulee usein ilmi siten, että lapsi tulee itse kertomaan joutuneensa kiusatuksi, aikuisten havainnoimana tai vanhempien kertomana. Vastauksissa mainitaan, että kiusaaminen tulee esille fyysisessä, psyykkisessä ja sanallisessa muodossa. Vastauksissa tuotiin esille myös konkreettisia kiusaamisen ilmenemismuotoja, joita olivat muun muassa leikistä pois sulkeminen, leikkien sotkeminen ja lyöminen.

Kuudes kysymys oli; Millaista kiusaaminen on päiväkodissa? Kysymykseen vastasi kaksikymmentäkuusi henkilöä. Suurimmassa osassa vastauksissa tuli ilmi, että kiusaaminen päiväkodissa on tönimistä, potkimista, leikistä pois jättämistä, kiristystä ja nimittelyä. Monissa vastauksissa kiusaamisen mainittiin olevan suunnitelmallista, mutta muutamassa vastauksessa huomautettiin, että kiusaaminen heidän päiväkodissaan ei ole systemaattista ja suunnitelmallista, eikä samaan henkilöön kohdistuvaa.

Seitsemäs kysymys oli; Onko teillä valmiita menetelmiä puuttua kiusaamiseen? Kahdestakymmenestäseitsemästä vastauksesta kaksikymmentäkuusi oli kyllä ja yksi ei vastaus. Kahdeksas kysymys oli jatkoa edelliseen, eli; Jos on, niin millaisia? Kysymykseen vastasi kaksikymmentäkuusi henkilöä. Vastauksissa tuli esille, että kiusaamiseen puuttumisen menetelmistä käytettyjä ovat asian puheeksi ottaminen lasten ja tarvittaessa myös vanhempien kanssa. Kiusaaminen käsitellään ja selvitetään Kiusaamisen ehkäisy-toimintakaavan mukaisesti. Aikuiset havainnoivat lasten leikkejä ja puuttuvat välittömästi kiusaamiseen.

Yhdeksäs kysymys oli; Koetteko tarvetta uusille kiusaamisen puuttumisen ja ehkäisemisen menetelmille päiväkodissanne? Kahdestakymmenestäseitsemästä vastauksesta kahdeksan

oli kyllä-vastausta ja yhdeksäntoista ei-vastausta. Alla olevasta kuviosta 7 on nähtävissä vastausten jakautuminen.

KUVIO 7. Webropol-kyselyn vastausten jakautuminen kysymykseen yhdeksän. Vastaajia 27.

Kymmenes kysymys oli; Oletteko saaneet koulutusta kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen liittyen työssänne? Kahdestakymmenestäseitsemästä vastauksesta kaksitoista oli kyllä vastausta ja viisitoista ei vastausta. Yhdestoista kysymys oli; Mitkä ovat teidän mielestänne tehokkaita tapoja ehkäistä kiusaamistilanteiden syntymistä? Kysymykseen vastasi kaksikymmentäviisi henkilöä. Useissa vastauksissa tuli esille sosiaalisten taitojen opettaminen lapsille, aikuisten läsnäolo ja leikkien havainnointi. Myös lasten kanssa yhdessä sovitut toimintasäännöt nähtiin tehokkaina tapoina ehkäistä kiusaamistilanteita. Vastauksista nousi esiin myös pienryhmien käyttö ja ryhmähengen parantaminen.

5 PROJEKTIOPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI

5.1 Tavoitteiden arviointi

Projektioinnäytetyön tavoitteena oli, että työn tekijä saisi työtä tehdessään kokemusta ja rohkeutta tarttua myös tulevaisuudessa uusiin eteen tuleviin projekteihin ja työtehtäviin. Tämä projektin työstäminen on antanut itsevarmuutta ja rohkeutta uskoa omiin taitoihin sekä vahvistanut ammatillisuutta tulevana sosionomina. Projektioinnäytetyön tietoperustassa on avattu kiusaamisen syitä ja muotoja mahdollisimman laajasti ja monesta eri näkökulmasta, jotta kiusaamisen käsittely ei olisi jäänyt vain pintapuoliseksi. Projektioinnäytetyössä on käytetty useita eri lähteitä, joista suurin osa on uusia teoksia. Projektioinnäytetyö on kokonaisuudessaan onnistunut tavoitteiden mukaisesti ja vastaa laadukkaan projektioinnäytetyö kriteereitä.

Yksi tärkeimpiä tavoitteita oli vahvistaa työn tekijän sosionomin kompetenssien ja varhaiskasvatuskompetenssien osa-alueita. Sosiaalialan ammattikorkeakoulujen kansallinen verkosto on määritellyt sosiaalialan koulutusohjelman tuottamat kompetenssit seuraavasti; sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, yhteiskunnallinen analyysitaito, reflektiivinen kehittämis- ja johtamisosaaminen sekä yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 18.)

Varhaiskasvatuskompetenssien mukaisesti sosionomi havainnoi työssään lapsen tunteita ja rohkaisee lasta osallisuuteen ja vuorovaikutukseen. Sosionomi tunnistaa lapsen hyvinvoinnin riskitekijät ja turvaa lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Hän osaa toimia kasvatuskumppanina lasten kasvatustyössä, sekä rakentaa yhteistyötä työyhteisössä, perheyhteisöissä sekä moniammatillisissa verkostoissa. (Sosionomi varhaiskasvatuksessa. Talentia 2014.) Projektioinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa työn tekijän asiakastyön osaaminen tuli esiin siten, että lapsien mielipiteitä ja ehdotuksia kuunneltiin ja myös toteutettiin. Lapset kohdattiin yksilöinä ja ohjaamisessa huomioitiin lasten erilaiset luonteenpiirteet. Interventiot suunniteltiin lapsien ikä- ja kehitystasolle sopiviksi. Yhteiskuntaosaaminen tuli esille projektioinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa edistämällä lapsen kuuluksi tulevista interventioissa käytettyjen toimintamenetelmien kautta.

Projektiopinnäytetyötä tehdessä tekijä on pyrkinyt toimimaan eettisesti oikein esimerkiksi huomioiden salassapidon, lasten ja Webropol-kyselyyn vastanneiden työntekijöiden vapaaehtoisuuden sekä lasten interventioihin osallistumisen kohdalla vanhempien luvan siihen. Asiakastyöosaaminen tuli esille lapsien ohjauksen lisäksi ammatillisessa yhteistyösuhteessa Kokkolan Keltaviirin päiväkodin työelämäohjaajien kanssa ja Webropol-kyselyä tehdessä yhteistyösuhteessa varhaiskasvatuksen koordinaattorin kanssa. Reflektiivinen kehittämis- ja johtamisosaaminen on nähtävissä tutkivan ja reflektiivisen työtöteen kautta. Projektiopinnäytetyön Webropol-kyselyn vastauksilla ja interventioiden toteutuksen ja tavoitteiden reflektoinnilla on haluttu tarjota varhaiskasvatukseen jotain uutta, jota Kokkolan päiväkodit ja varhaiskasvatustoimi voi halutessaan hyödyntää.

Projektiopinnäytetyön toiminnallisen osuuden myötä työn tekijä on saanut kokemusta lapsiryhmän ohjauksesta ja toiminnan suunnittelusta sekä sen toteuttamisesta. Projektiopinnäytetyön interventiot sisälsivät menetelmiä joissa lapset saivat kertoa omia ajatuksiaan kiusaamisesta. Tavoitteiden mukaisesti lapset saivat käytettyjen menetelmien kautta äänensä kuuluviin. Lasten kanssa myös keskusteltiin ja pohdittiin yhdessä miltä kiusaaminen tuntuu kiusatusta ja kiusaajasta sekä millainen on kiva kaveri. Projektiopinnäytetyössä tarkastellaan interventioissa käytettyjä menetelmiä kiusaamista ehkäisevänä toimenä päiväkodeissa. Kappaleessa 5.2 Interventioiden toteutuksen arviointi avataan tarkemmin työn tekijän mielipide tästä asiasta.

Webropol-kyselyn työstäminen on vahvistanut työn tekijän osaamista kysymysten muodostamisessa ja vastausten kokoamisessa Projektiopinnäytetyöhön sisältyvän Webropol-kyselyn tavoitteena oli, että Kokkolan varhaiskasvatustoiminta voisi halutessaan hyödyntää kyselyn tuloksia esimerkiksi Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelmaa uudistaessa. Tavoitteena oli myös, että päivähoiton henkilöstö voisi paikkakunnasta riippumatta saada vastauksista ideoita kiusaamisen ehkäisyyn ja kiusaamiseen puuttumiseen. Tavoitteen toteutuminen vaatii projektiopinnäytetyön julkaisun jälkeen päivähoiton henkilöstön ja varhaiskasvatustoimen kiinnostusta työtä kohtaan ja perehtymistä Webropol-kyselyn vastauksiin.

5.2 Interventioiden toteutuksen arviointi

Interventioiden kiusaamis-teema oli käytännössä haastavampi toteuttaa kuin alun perin interventioiden ohjaajat olivat sen ajatelleet olevan. Interventioihin osallistuneet viisivuotiaat lapset ajattelivat kiusaamisen hyvin konkreettisesti, joka tuli esille esimerkiksi interventioissa käytettyjen Pekka Töpöhäntä kirjojen yhteydessä. Vaikka kirjasarja sopiikin viisivuotiaille lapsille, olivat sadut siitä huolimatta haastavia ja sen vuoksi kirjojen pohjalta kysytyihin kysymyksiin vaadittiin ohjausta ja kysymysten selventämistä. Kiusaamisaiheen käsitteleminen olisi mielestäni vaatinut enemmän aikaa, esimerkiksi useamman intervention. Silloin olisi ollut mahdollisuus kokeilla useampia erilaisia menetelmiä kiusaamisaihetta käsitellessä ja esimerkiksi viimeinen interventio olisi voitu suunnata käsittelemään ainoastaan ystävyyttä ja vuorovaikutustaitoja. Interventioita suunnitellessa oli kuitenkin tehtävä selkeä rajaus ja hyväksyttävä, ettei kiusaamisaihetta olisi mahdollista kovin laajasti käsitellä. Jokainen interventio kesti tunnin, mikä oli lapsien keskittymisen ja jaksamisen kannalta sopiva aika.

Interventioiden aihe sadutus ryhmissä ja pareittain onnistui hyvin, vaikka se oli uutta lapsille. Lapset saivat käyttää sadutuksessa apunaan aikaisemmin luettua Pekka Töpöhäntä-tarinaa ja sen pohjalta piirrettyjä piirroksia kiusaamisesta. Tämän lisäksi lapset saivat katsoa sadutuksen aikana aiemmin valitsemiaan Pekan ja Monnin tunteita kuvastavia nallekortteja. Lapset oivalsivat sadutuksen periaatteen nopeasti ja kuuntelivat tarkasti toisiaan. Lapset jaksoivat myös hienosti odottaa vuoroaan, vaikka välillä lapset eivät meinanneet maltaa keskeyttää omaa puhettaan vuoron vaihduttua.

Jokainen sadutus toisti jossain määrin Pekka Töpöhäntä-tarinaa, jota kautta myös kiusaaminen tuli jossain määrin esiin. Olisi ollut mielenkiintoista kokeilla, millaisia tarinoita olisi saatu aikaan jos sadutus olisi tehty yhdelle lapselle kerrallaan, eikä sadutusta ennen olisi luettu tarinaa Pekka Töpöhännästä. Silloin sadutuksen tarina olisi tullut täysin lapsen aiemmasta tietämyksestä kiusaamiseen liittyen. Pareittain ja kolmen hengen ryhmissä voi olla vaarana että vahvoilla persoonilla on enemmän valtaa päättää tarinan kulusta. Interventioiden aikana ei kuitenkaan ollut ongelmia valtasuhteissa.

Kiusaamista ehkäisevänä toimenpiteenä aihe sadutus on mielestäni toimiva ja sillä voidaan saada aikaan tärkeää pedagogista aineistoa lasten ajatuksista kiusaamiseen liittyen. Aihesadutus on kuitenkin aika haastavaa ja se vaatii hyvin onnistuakseen harjoittelua. Harjoittelun jäl-

keen aiheadutusta on hyvä kokeilla myös pareittain tai ryhmissä projektiopinnäytetyön interventioiden tapaan. Tämä voi parhaassa tapauksessa toimia yhteishenkeä parantava toimenä, ja tämän lisäksi lapset saavat mahdollisuuden yhdessä pohtia mitä kiusaaminen on. Sadutustarinoiden sisällöstä päivähoidon työntekijät voivat saada selville esimerkiksi onko heidän lapsiryhmässään kiusaamista, pelkääkö joku lapsi kiusaamista tai millaisena lapset kiusaamisen kokevat.

Projektiopinnäytetyön interventioiden pienryhmähaastattelut onnistuivat asetettujen tavoitteiden mukaisesti ja lapset tuntuivat pitävän niistä. Lapset vastasivat kysymyksiin vuorotellen siten, että jokainen lapsi sai mahdollisuuden vastata vähintään yhden kerran ensimmäisenä. Haastattelussa pidettiin huoli, että jokaisen lapsen mielipide huomioitiin ja tarkistettiin. Haastattelutilanne oli lapsiystävällinen ja ilmapiiriltään lämmin.

Interventiossa käytetyt pienryhmähaastattelun kysymykset olivat jossain määrin johdateltuja. Tämä tulee esiin erityisesti kysymyksessä kolme, jossa lapset saivat kertoa onko jokin asia heidän mielestään kiusaamista. Kysymys on siinä määrin johdatteleva, että jokainen lapsille annettu esimerkki oli kiusaamista, ja kysymyksissä ikään kuin odotettiin kyllä-vastauksia. Kysymykset olivat kuitenkin kokonaisuudessaan selkeitä ja helposti ymmärrettäviä, eivätkä lapset tarvinneet kysymyksissä selvennystä tai apua.

Pienryhmätyöskentelyssä on omat etunsa, mutta on aiheellista myös pohtia millaisia vastauksia haastattelukysymyksistä olisi saatu yksilöhaastatteluina. Yksilöhaastattelu olisi vienyt aikaa reilusti enemmän, mutta sen hyvä puoli olisi ollut jokaisen lapsen erityinen huomioiminen ja kuunteleminen. Ujot lapset eivät välttämättä uskalla isoissa ryhmissä tuoda omia ajatuksiaan esille, ja niin kuin projektiopinnäytetyössä aiemmin mainittiin, ovat ujut ja syrjäänvetäytyvät lapset yksi riskiryhmä joutua kiusatuksi. Jotta myös ujojen lasten mielipiteet saataisiin selville, on haastattelussa varmistettava heidän turvallisuuden tunteensa täytyminen ja tarkistettava että jokainen lapsi saa tilaisuuden kertoa omat mielipiteensä.

Interventioissa käytetyt toimintamenetelmät kiusaamisen käsittelyyn lasten kanssa ovat varmasti hyödyllisiä ja toimivia keinoja myös muissa päiväkodeissa käytettäväksi. Saduttamalla ja pienryhmähaastattelemalla voidaan saada tietoa lasten ajatuksista kiusaamisesta, ja näiden ajatusten myötä voidaan saada aikaan hyviä keskusteluja aiheesta. Tämä voidaan nähdä yhtenä osana kiusaamisen ehkäisyä päiväkodissa. On kuitenkin aina muistettava, että sama toimintapa voi olla jollekin lapsiryhmälle hyödyllinen, mutta taas joku lapsiryh-

mä tai yksittäinen lapsi ei toimintavasta hyödy. Näin voi käydä esimerkiksi jos lapset ovat vielä liian pieniä tai lapset eivät ymmärrä aihetta tarpeeksi hyvin.

Sadutuksen ja pienryhmähaastattelujen lisäksi interventioihin sisältyi useita yhteisleikkejä, tarinan pohjalta piirtämistä sekä keskustelua. Yhteisleikit olivat lasten antaman palautteen mukaan toiminnassa mukavinta. Interventioiden aikana lapset esittivät usein kysymyksiä milloin on seuraavan leikin vuoro. Koska leikki on lapselle luontainen tapa toimia, sisällytettiin jokaiseen interventioon vähintään yksi leikki.

Lasten palautteen kysyminen nallekorteilla sekä yhteisesti keskustellen oli luontevaa. Palautteen antaminen haluttiin pitää lapsille tuttuna tapana päättää interventiot. Tutustumiskerralla sekä kolmena ensimmäisenä interventiokerralla palaute annettiin ryhmämuodossa, siten että lapsille näytettiin nallekortteja ja lapset saivat sanoa vastasiko nallen tunnetila heidän kokemustaan toiminnan aikana. Neljäntenä Pienryhmähaastattelu-interventiokerralla palaute kysyttiin yksilöpalautteena siten, että jokainen lapsi sai valita omaa tunnettaan kuvastavan kortin. Kehitettävänä ideana lasten mielipiteiden kysymiseen olisi, että jokaiselta lapselta kysyttäisiin palaute yksittäin muista lapsista erillään. Mielipiteissä lapset saisivat myös miettiä mitkä asiat toiminnassa oli mukavinta ja mistä lapsi ei mahdollisesti pitänyt. Ryhmässä annettu palaute ei aina vastaa jokaisen mielipidettä, vaan mukana voi olla lapsia jotka eivät uskalla tai halua kertoa omaa mielipidettään.

Interventioista saatiin palautetta työelämäohjaajilta ja toimintaan osallistuneilta lapsilta. Työelämäohjaajat antoivat palautetta interventioiden ohjaukseen liittyen. Palaute annettiin kaikkien neljän intervention jälkeen kirjallisesti. Palautteen mukaan ohjaajat hallitsivat vilkasta ja runsaasti kommentoivaa lapsiryhmää hyvin. Aluksi ohjeiden antaminen oli kankeampaa, koska lapset olivat uusia. Kuitenkin hyvin pian ohjaajat huomasivat kuinka käsitellään viisivuotiaita lapsia. Lapset olivat pitäneet tuokioista ja olivat innokkaina mukana toiminnassa. Työelämä ohjaajat mainitsivat miettineensä oliko osa kiusaamiskysymyksistä tarkoituksella johdattelevia. Leikit ja kirjat olivat palautteen mukaan valittu hyvin vastaamaan tarkoitusta viisivuotiaille lapsille. Jotta palaute olisi ollut monipuolisempi ja käsitteellisi ohjaamisen lisäksi myös interventioiden sisältöä, olisi se pitänyt kysyä jokaisen intervention jälkeen kirjallisena ja jaoteltuna käsittelemään jokaista toivottua osa-alueita.

Lasten palaute oli suullisesti ja Nalle-korteilla kysyttynä positiivista. Interventioiden yksi tavoitteista oli tarjota lapsille mukavaa arjesta poikkeavaa toimintaa, jossa lapsien palautteen mukaan onnistuttiin. Alla olevista kuvista (KUVIO 8, KUVIO 9 ja KUVIO 10) on

nähtävissä lasten antama palaute jokaiselle interventioille. Kuvien alapuolella on kirjoitus, jossa mainitaan mistä interventioista on kyse.

KUVIO 8. Lasten ryhmäpalaute interventioista 1

KUVIO 9. Lasten ryhmäpalaute interventioista 2 ja 3

KUVIO 10. Lapsien yksilöpalautteet interventioista 4

5.3 Webropol- kyselyn toteutuksen arviointi

Webropol-kysely onnistui tavoitteiden mukaisesti ja vastauksista tuli hyvin esille päiväkotien henkilökunnan mielipiteet ja ajatukset päiväkotikiusaamisesta ja Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelmasta. Kyselyyn vastasi yhteensä kaksikymmentäseitsemän päiväkodin työntekijää. Projektiopinnäytetyön tekijällä oli aavistus, että vastaajien osuus ei tulisi olemaan suuri, sillä työntekijät joutuivat vastaamaan kyselyyn työaikanaan. Koska kyselyyn vastanneiden määrä oli odotettavissa, oli vastausten määrä projektiopinnäytetyötä varten riittävä vastaamaan tarkoitustaan. Kysely lähetettiin jokaisen päiväkodin omaan sähköpostiin, jota kaikilla työntekijöillä on mahdollisuus lukea. Muutamalle päiväkodille kysely lähetettiin lisäksi jokaiselle työntekijälle henkilökohtaiseen työsähköpostiin, jolloin kysely oli varmasti paremmin huomattavissa. Kaikkien päiväkotien työntekijöiden henkilökohtaisia sähköposteja ei tähän tarkoitukseen ollut saatavilla.

Webropol- kyselyn kysymysten muotoilussa, asettelussa ja kieliopillisissa asioissa olisi tullut olla tarkempi. Tämä tulee ilmi esimerkiksi kun kyselyssä puhutaan Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmasta, joka todellisuudessa kuuluisi olla Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelma. Lisäksi kyselyn vastauksissa on muutama kohta, joihin on vastattu viittaamalla edelliseen kysymykseen. Nämä kysymykset olivat viisi ja kuusi; millä tavoin kiusaaminen tulee ilmi ja millaista kiusaaminen on päiväkodissa? Nämä kysymykset olivat siis liian epätarkkoja ja toistavat jossain määrin toisiaan.

Webropol- kyselyn oli tarkoitus olla lyhyt, jotta vastaajilla riittäisi mielenkiinto ja aika kyselyn täyttämiseen. Lisäksi kysymyksiin haluttiin avokysymysten rinnalle useita kyllä/ei-kysymyksiä, koska niihin vastaaminen on helppoa ja nopeaa. Webropol-kyselyssä jokainen on vastannut kyllä/ei-kysymyksiin, sillä niihin vastaaminen oli välttämätöntä kyselyn palauttamisen kannalta. Avokysymyksiin oli muutama vastaaja jättänyt vastaamatta.

Webropol- kyselyyn olisin jälkeenpäin halunnut lisätä vielä kaksi tarkentavaa kysymystä. Kohdassa kymmenen kysytään; Oletteko saaneet koulutusta kiusaamisen ehkäisyyn ja kiusaamiseen puuttumiseen liittyen työssänne? Tähän lisäisin jatkokysymyksen; Millaista koulutusta, sillä olisi ollut mielenkiintoista tietää millaista koulutusta tähän liittyen on järjestetty Kokkolassa. Lisäksi tätä tietoa voisi hyödyntää myös muiden paikkakuntien päivä-

hoidon henkilöstön koulutuksesta vastaavat työntekijät. Webropol-kyselyyn lisäisin myös kysymyksen; Koetko Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen-suunnitelman hyödylliseksi? Tähän kysymykseen voisi vastata kyllä/ei- vastauksella. Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin millä tavoin suunnitelmaa hyödynnetään päiväkodin arjessa, mutta suoraa kysymystä suunnitelman hyödyllisyydestä ei ollut.

Webropol-kyselyn työstäminen oli haastavaa, koska vastausten määrää ja kysymysten oikein ymmärtämistä oli vaikeaa ennakoida. Webropol-kysely antoi projektioinnäytetyön aiheeseen lisää vaikuttavuutta, mutta tärkeimpänä se antoi työn tekijälle tavoitteiden mukaisesti kokemusta ja rohkeutta kyselyn laatimisesta myös tulevaisuutta ajatellen.

5.4 Projektisuunnitelman arviointi

Projektisuunnitelma valmistui lokakuussa 2013. Projektisuunnitelman on nimeltään Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen näkökulmia Kokkolan päiväkodeissa. Projektisuunnitelma on toiminut suunnan näyttäjänä projektioinnäytetyölle, mutta suunnitelmasta on myös poikettu jonkin verran muun muassa interventioiden rakenteessa. Projektisuunnitelmassa tulisi esitellä millä tavoin projektille asetetut tavoitteet on tarkoitus saavuttaa. Suunnitelman on oltava realistinen ja vastattava laatimishetken parasta tietämystä (Pelin 2011, 83).

Projektisuunnitelman avainsanat olivat varhaiskasvatus, kiusaaminen ja sadutus. Kaksi näistä avainsanoista on muuttunut projektioinnäytetyössä vastaamaan tarkemmin projektin sisältöä. Projektioinnäytetyön avainsanat ovat kiusaaminen, päiväkotia ja lapsen kuuleminen. Sadutus on pysynyt edelleen tietoperustassa ja sitä avataan projektioinnäytetyössä kappaleessa Lapsen kuuleminen projektioinnäytetyössä. Sadutuksen lisäksi tässä kappaleessa tarkastellaan lapsen kuulemistä projektioinnäytetyössä myös pienryhmähaastatteluiden kautta.

Projektisuunnitelman aikataulu- ja budjettisuunnitelma on toteutunut projektioinnäytetyössä melko hyvin. Projektioinnäytetyön kirjallisen osuuden työstäminen oli projektisuunnitelmassa merkitty alkavan syksyllä 2013. Tämä alkoi suunnitelmasta poiketen kuitenkin keväällä 2014. Budjettisuunnitelman kokonaisarvioksi projektisuunnitelmassa arviointiin 500€. Tähän oli laskettu suuntaa antava palkka-arvio, jota todellisuudessa projek-

tiopinnäytetyössä ei makseta. Materiaalikustannukseksi projektisuunnitelmassa arvioitiin 20€ ja matkoihin 28€. Matkakustannuksia ei projektioinnäytetyössä tullut, mutta materiaalikustannukset tulivat suunnitelmaa suuremmiksi. Materiaaleihin sisältyi nallekortit ja niiden postimaksu, sekä kartongit ja tarrat. Todellinen kokonaisbudjetti projektioinnäytetyössä oli 85,90€.

Kokonaisuudessaan projektisuunnitelma toteutui hyvin. Projektisuunnitelmassa esiteltiin projektin päätavoitteet ja suunta tietoperustalle. Projektioinnäytetyössä käsitellään projektisuunnitelmassa esille nostetut asiat laajemmin ja yksityiskohtaisemmin.

5.5 Projektioinnäytetyön kokonaisarviointi

Projektioinnäytetyö on laaja kirjallinen tuotos, joka muodostuu useammasta eri kokonaisuudesta. Projektioinnäytetyössä avataan tarkemmin Webropol-kyselyn tulokset, interventioiden sisältö ja tuotokset sekä monipuolinen tietoperusta aiheesta. Projektioinnäytetyö valmistui suunnitelmien mukaisesti ja vastaa projektioinnäytetyön tekijän tavoitteita. Projektioinnäytetyössä projektipäällikkönä toimi Anna Vihervaara. Projektisuunnitelmaan ja interventioihin osallistui projektipäällikön lisäksi Jeremias Hiekka. Projektioinnäytetyön ohjaajana ja projektin työnohjaajana toimi opettaja Tarja Mäkitalo.

Projektioinnäytetyö käynnistettiin syksyllä 2013, jolloin aloitettiin projektisuunnitelman laatiminen. Projektisuunnitelman valmistuminen kesti odotettua kauemmin, jonka vuoksi yhteistyötä Kokkolan Keltaviirin päiväkodin kanssa jouduttiin siirtämään muutamalla kuu-kaudella. Tämä oli kuitenkin hyvä asia, sillä kun projektisuunnitelma tehtiin tarkoin, se myös toteutui hyvin. (Pelin 2011, 63, 74, 80.)

Projektioinnäytetyön interventioissa on toimittu eettisesti ja luotettavasti lasten kuulemisen ja kirjaamisen suhteen, sekä Webropol-kyselyn vastausten suhteen. Asiakaslaki 10§ mukaan lasten mielipiteet on selvitettävä ja niitä on kuultava (Asiakaslaki 17§ 2000/812). Interventioissa pyrittiin kuulemaan jokaista lasta mahdollisimman tasapuolisesti ja lasta kunnioittavasti. Jokaisella lapsella oli mahdollisuus tuoda esille omat ajatuksensa ja mielipiteensä. Interventiot muodostuivat interventiosuunnitelmaan pohjautuen, mutta kuitenkin lapsiryhmän mukaisesti ja lapsilähtöisyyttä kunnioittaen. Ennen interventioita lapsien vanhemmille jaettiin tiedote interventioista. Tiedotteessa oli mukana myös lupakysymykset

lasten osallistumisesta interventioihin. Lupakysymyksissä kysyttiin esimerkiksi lupaa saduttaa ja haastatella lasta, sekä lupaa ottaa kuvia lapsesta projektiopinnäytetyötä varten. Tiedote ja lupakysymykset ovat liitteenä projektiopinnäytetyössä (LIITE 2 ja LIITE 3). Projektiopinnäytetyössä kaikki lasten interventioissa tuottama materiaali pysyy ehdottomasti anonyymeinä, juuri sellaisenaan kuin lapset ovat ne tarkoittaneet mitään muuttamatta. Lasten tuotoksia ei myöskään arvioida tai analysoida millään tavalla.

Webropol-kysely lähetettiin kuudelle päiväkodille yksikön yhteiseen sähköpostiin, sekä osalle päiväkodeista kysely lähetettiin työntekijöille henkilökohtaisiin sähköpostiosoitteisiin. Kyselyssä vastaajat pysyivät anonyymeinä. Asiakaslaki 17§ mainitaan, että sosiaalialan ammattihenkilö suojaa asiakassuhteen luottamuksellisuutta ja noudattaa salassapitoa. Tämän mukaan asiakkaan tietoja saa luovuttaa vain jos tietojen luovuttamisen välttämättömyys perustuu lakiin. (Asiakaslaki 17§ 2000/812.) Webropol-kyselyssä vastaajien tiedot eivät tulleet myöskään projektiopinnäytetyön tekijän tietoon.

6 POHDINTA

Projektiopinnäytetyön kiusaamisaihe oli mielessäni jo opintojen alkaessa, joten olin erittäin motivoitunut ja innostunut päästessäni työstämään itseäni aidosti kiinnostavaa projektia. Pienten lasten päiväkotikiusaaminen on ollut hyvin ajankohtainen viimeisen parin vuoden ajan ja aiheesta on julkaistu uutta tietoa ja tutkimusta. Aihe on mielestäni todella tärkeä, sillä kiusaaminen on aina uhria vahingoittavaa.

Kiusaamisen vaikutukset uhriin voivat vaihdella henkisen hyvinvoinnin ja mielialan ongelmista aina fyysisen terveyden heikkenemiseen, kuten esimerkiksi psykosomaattisiin stressioireisiin. Myös kiusaaja voi kokea kiusaamisensa vuoksi esimerkiksi särkyä, nukkumisvaikeuksia ja mielipahaa. Mannerheimin lastensuojeluliiton julkaisemassa artikkelissa mainitaan, että koulukiusaamisen uhriksi peruskoulussa joutuu keskimäärin 6-10% oppilasta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014b.) Määrä on suuri ja kertoo siitä että kiusaamisen ehkäiseminen ja kiusaamiseen puuttuminen suunnitelmallisesti on tarpeellista.

Kiusaamisen vakavuuden vuoksi on äärimmäisen tärkeää että kiusaamiseen puututaan järjestelmällisesti jo ennen koulun alkamista. Suomessa on yleistä, että lapset aloittavat ennen koulun alkua päivähoidon ja osa lapsista siirtyy päivähoitoon jo vuoden ikäisinä. Päivähoidon tehtävä on taata lapsille turvalliset vertaissuhteet ja luotava hyvä perusta lapsen tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle. Lapsen vertaissuhteiden ja sosiaalisen kanssakäymisen tukeminen on aloitettava jo päiväkodissa, joka itsessään toimii kiusaamista ehkäisevänä toimena.

Kiusaamisen ehkäisyyn ja kiusaamiseen puuttumiseen ei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa tapaa, vaan jokainen kiusaamistapaus vaatii yksilöllisiä keinoja sen ratkaisemiseksi. Tämän vuoksi Kiusaamisen ehkäisyyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelma ei ole itsessään ratkaisu kiusaamisen loppumiseen päiväkodissa, mutta sillä voidaan lisätä kiusaamisen tiedostamista, havainnointia ja tuoda esille vaihtoehtoja joilla kiusaamista voidaan ehkäistä ja siihen puuttua. Suunnitelman laatimisen ja uudistamisen tarkoitus on myös lisätä päiväkodin henkilöstön välistä keskustelua kiusaamisesta ja luoda yhteinen linja, arvot ja säännöt kiusaamista koskien. Koska kiusaamisen ehkäisyyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelma on kohtalaisen uusi asia päiväkodissa, ei sen tuloksia esimerkiksi koulukiusaamisen määrään voida vielä arvioida. On kuitenkin selvää, että kiusaamiseen puuttuminen

mahdollisimman varhain voi ehkäistä myös koulukiusaamista. On hyvin tyypillistä, että päiväkotikiusaamisen roolit ovat pysyviä ja kiusaaminen jatkuu koulussa päiväkodin tapaan.

Projektiopinnäytetyötä tehdessäni huomasin, että monet kiinnostavat tutkimustulokset kiusaamisesta koskivat lähinnä koulumaailmaa. Yksi paljon puheenaihetta herättänyt asia on pienten koulujen lakkauttaminen ja yhdistäminen isoiksi yksiköiksi. Kiusaamisen syitä pohtiessani ajattelin että tämä olisi yksi osasyllinen koulukiusaamisen, sillä suurissa luokissa opettajan voi olla haastavampaa havaita esimerkiksi oppilaiden välistä hiljaista kiusaamista. Kun oppilaiden määrä suhteessa opettajaan on suuri, on opettajalla vähemmän aikaa yhtä oppilasta kohden. On kuitenkin tutkittu, että koulun suuruudella tai sijainnilla ei ole merkitystä kiusaamiseen. Sen sijaan päiväkodissa kiusaamista esiintyy eniten juuri silloin kun aikuinen ei ole läsnä, eli usein vapaan leikin aikana. Pienten lasten häiriökäyttäytyminen ja kiusaaminen voi johtua esimerkiksi lapsen tarpeesta tulla huomatuksi lapsiryhmässä. Pienet lapset tarvitsevat aikuisen läsnäoloa ja ohjausta turvakseen, eivätkä he vielä pärjää omillaan. Päiväkodin työntekijöiden tulisi tarkkailla ja tarvittaessa osallistua lasten leikkeihin ja varmistettava tällä tavoin että jokainen lapsi saa osallistua leikkiin tasapuolisesti. Kouluikäisiin verrattuna pienet lapset vaativat siis enemmän aikuista, eikä tämä toteudu liian suurissa lapsiryhmissä.

Pienet lapset eivät aina ymmärrä mitä kiusaaminen tarkoittaa, ja usein lapset kokevatkin hyvin herkästi joutuvansa kiusatuksi. Jokainen ihminen kokee kiusaamisen eri tavoin, eli toisin sanoen kiusaaminen on aina subjektiivinen kokemus. On tärkeää, että päiväkodissa keskustellaan kiusaamisesta ja opetetaan lapsille jo pienestä pitäen että kiusaamista ei hyväksytä. Yhtä tärkeää pienten lasten kohdalla on kuitenkin se, että heille kerrotaan myös millainen käytös on suotavaa ja millaisia vertaissuhteiden tulisi olla. Ei ole tarpeellista että kiusaamista aletaan etsimällä etsiä, vaan tärkeintä on tehokas ennaltaehkäisy. Lapsille ei riitä että heitä vain kielletään toimimasta jollain tapaa, vaan heille tulee osoittaa miten heidän toivotaan käyttäytyvän ja toimivan. Lasten kanssa tulisi puhua ystävyydestä, sekä tuetava lapsia leikeissä. Päiväkodissa tulisi kiinnittää huomio hyvään ja lämpimään ilmapiiriin sekä kiusaamiseen vastaiseen asenteeseen.

Päiväkodin ja vanhempien välisen kasvatuskumppanuuden tulisi olla mahdollisimman avointa. Päiväkodin henkilökunnan olisi hyvä esitellä kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen-suunnitelma myös vanhemmille, jolloin he näkisivät päiväkodin kannan

kiusaamista kohtaan. Tämä voi parhaassa tapauksessa lisätä vanhempien ja päiväkodin henkilöstön välistä ajatusten vaihtoa kiusaamista koskien. Kiusaamista tulee ehkäistä päivähoitossa järjestelmällisesti, mutta myös kotikasvatuksella on tärkeä rooli. Lapset oppivat leikkimällä ja tarkkailemalla ympäristöään. Vanhemmat ovat lapsilleen roolimalleja, ja siksi heidän asenteensa kiusaamista kohtaan vaikuttaa myös lapsiin. Vanhempien tulisi kotikasvatuksessaan tukea lasta vuorovaikutussuhteissa ja ystävyyssuhteiden ylläpitämisessä päiväkodin tavoin.

Projektiopinnäytetyössä Kiusaamisen ehkäiseminen ja kiusaamiseen puuttuminen kappaleessa esitelty Kokkolan Varhaiskasvatuksen arviointiryhmän tekemä arviointikysely lapsille päivähoitoviihtyvyydestä on oivallinen tapa selvittää lasten näkökulma päivähoiton kehitettävistä ja päivähoiton hyvistä ominaisuuksista. Kyselyyn lapset olivat saaneet vastata yhdessä vanhempien kanssa kotona, joten samalla myös vanhemmat saivat kuulla lastensa ajatuksia päivähoitosta. Arviointikysely olisi mielestäni hyvä tehdä myös jatkossa ja sisällyttää siihen edellisen arviointikyselyn tapaan kysymyksiä päivähoitossa esiintyvistä kiusaamisesta. Arviointikyselyllä voidaan pitkällä tähtäimellä arvioida väheneekö kiusaaminen Kokkolan päiväkodeissa ja ryhmäpäiväkodeissa Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen- suunnitelman myötä. Tämän lisäksi arviointikysely on yksi tapa saada lasten ääni kuuluviin päiväkodissa.

Lopuksi vertailen projektiopinnäytetyöhöni kuuluvan Webropol-kyselyn ja interventioiden pienryhmähaastatteluiden tuloksia. Webropol-kysely ja lapsille suunnattu pienryhmähaastattelu sisälsivät osittain samansuuntaisia kysymyksiä kiusaamisesta. Tarkoituksena oli, että projektiopinnäytetyössä vertailtaisiin näiden vastausten yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Täysin samanlaista kyselyä päivähoiton henkilökunnalle ja lapsille ei voitu teettää, sillä aikuisille suunnatun kyselyn yksi tarkoitus oli tarkastella henkilökunnan ajatuksia Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen-suunnitelman toimivuudesta.

Lapsille suunnatussa pienryhmähaastattelussa ja webropol-kyselyssä kysyttiin; ”Onko päiväkodissanne esiintynyt kiusaamista?” ja ”Oletteko nähneet täällä päiväkodissa kiusaamista?”. Jälkimmäinen kysymys oli suunnattu lapsille ja siihen kymmenestä lapsesta yhdeksän vastasi kyllä ja yksi ei. Päivähoiton henkilöstön näkemys asiasta oli hyvin pitkälle samansuuntainen, sillä kahdestakymmenestäseitsemästä vastaajasta kaksikymmentäneljä sanoi päiväkodissa esiintyneen kiusaamista. Näihin tuloksiin nojaten voidaan painottaa vielä uudelleen kiusaamisen subjektiivista kokemusta.

Webropol-kyselyssä ja pienryhmähaastattelussa yhtäläisyyksiä löytyi myös kysymyksissä ”Millaista kiusaaminen on päiväkodissa?” ja ”Millaista kiusaaminen on?” Jälkimmäinen kysymys on suunnattu lapsille. Siihen lapset ovat vastanneet fyysisiä ominaisuuksia, kuten potkimista ja tönimistä, sekä henkistä mielen pahoittamista kuten sanomalla rumia sanoja toiselle. Päiväkodin henkilöstö vastasi kysymykseen hyvin samalla tavoin kuin lapset. Vastauksissa mainittiin kiusaamisen olevan fyysistä, kuten lyömistä ja potkimista, henkistä, kuten ryhmästä pois sulkemista sekä sanallista, esimerkiksi nimittelyä.

Webropol-kyselyn seitsemännessä kysymyksessä kysyttiin ”Onko teillä valmiita menetelmiä puuttua kiusaamiseen?”. Tähän kysymykseen kuului jatkoa; ”Jos on, niin millaisia?” Jälkimmäiseen kysymykseen viitaten lapsille suunnatussa pienryhmähaastattelussa oli samansuuntainen kysymys; ”Mitä pitää tehdä jos näkee kiusaamista?”. Lapset vastasivat tähän että asiasta tulisi kertoa aikuisille ja myös kiusaajalle tulisi sanoa että ei saa kiusata toisia. Yhden vastauksen mukaan kiusaajan tulisi pyytää anteeksi. Vaikka henkilökunnalle suunnattu kysymys koskikin kiusaamiseen puuttumisen menetelmiä, löytyi vastauksista silti jotain yhtäläisyyksiä. Vastauksissa nousi esille keskustelu asiasta, välitön tilanteeseen puuttuminen, anteeksi pyytäminen ja toisen tunteiden pohtiminen.

Päiväkodin henkilökunnan ja lasten vastauksia vertaillen voidaan siis todeta, että lapset ja päiväkodin työntekijät ajattelivat kiusaamisesta hyvin samalla tavalla. Jos oletetaan, että viisivuotiaat lapset ymmärtävät kiusaamisen luonteen näin hyvin, voitaisiin tätä mielestäni hyödyntää päivähoitoyksiköissä ja ottaa lapset mukaan Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen-suunnitteluun. Näin lapset saisivat olla osallisina tärkeässä, heitä koskevassa asiassa, tällä tavoin saataisiin myös lasten ääni kuuluviin ja lapset saattaisivat myös innostua suunnitelman toteuttamisesta eri tavalla.

Koen oppineeni projektiopinnäytetyötä tehdessäni valtavasti uutta. Projektin edetessä minulla on myös vahvistunut tulevaisuuden haaveeni työelämässä. Haluan kiittää perhettäni ja ystäviäni suuresta tuesta jonka olen heiltä saanut projektin eri vaiheissa. Haluan kiittää myös Keltaviirin päiväkodin interventioihin osallistuneita lapsia ja työelämäohjaajia, joiden ansioista interventiot muodostuivat projektiopinnäytetyössä kultaakin arvokkaimmiksi kokemuksiksi. Kiitän myös Webropol-kyselyyn vastanneita vaivannäöstä ja kiinnostuksesta kyselyä kohtaan. Lopuksi haluan kiittää myös työnohjaajaani Tarja Mäkitaloa kaikesta tuesta ja ohjauksesta projektin eri vaiheissa.

LÄHTEET

- Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Ruusu vuori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2011. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Cacciatore, R. 2008. Kiukkukirja. Aggressiokasvattajan käsikirja- vauvasta kouluikään. Toim. Hurme, V. Väestöliiton julkaisu. Helsinki: VL-markkinointi Oy.
- Kiusaamisen ehkäisy ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelma Kokkolan varhaiskasvatuksessa. 2012.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: T-Print.
- Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Opas kouluille ja kasvattajille. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karila, K., Harju-Luukkainen, H., Juntunen, A., Kainulainen, S., Kaulio-Kuikka, K., Mattila, V., Rantala, K., Ropponen, M., Rouhiainen-Valo, T., Sirén-Aura, M., Goman, J., Mustonen, K. & Smeds-Nylund, A-S. 2013. Varhaiskasvatuksen koulutus Suomessa. Arviointi koulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista. Tampere: Tammerprint Oy.
- Karlsson, L. 2003. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karlsson, L. 2014. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Keltikangas- Järvinen, L. 1994. Aggressiivinen lapsi. Miten ohjata lapsen persoonallisuuden kehitystä. Helsinki: Otava.
- Keltikangas- Järvinen, L. 2006. Temperamentti ja koulumenestys. Helsinki: WSOY.
- Kirves, L. & Sajaniemi, N. 2012. Rangaistukset eivät auta pikkulapsia. Varhaiskasvatuksessa nykyisin käytetyt kurinpitokeinot voivat lisätä lasten syrjäytymisriskiä. Helsingin Sanomat. 19.10.2012. Saatavilla: <http://www.hs.fi/paivanlehti/paakirjoitukset/Rangaistukset+eiv%C3%A4t+auta+pikkulapsi/a/a1350529629319?src=haku&ref=arkisto%2F> Luettu: 29.6.2014.
- Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2011. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisy ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Julkaisija: Mannerheimin las-

tensuojeluliitto ja Folkhälsan. Www-dokumentti. Saatavilla: <https://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/ca2b332c0f65274cd1db5a9fcfdb9b8a/1409075328/application/pdf/13271105/Kiusaamisen%20ehk%C3%A4isy%20varhaiskasvatuksessa%20B5%20-%20www.pdf> Luettu: 15.8.2014.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kokkolan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2010. Www-dokumentti. Saatavissa: https://www.kokkola.fi/palvelut/opetus_ja_kasvatus/paivahoito/fi_FI/paivahoito/files/91640319769909823/default/kokkola_vasu_2010.pdf Luettu: 2.6.2014.

Kronqvist, E-L. 2011. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus. WS Bookwell Oy. Jyväskylä.

Laine, K. & Neitola, M. 2002. Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Helsinki: Suomen Kasvatustieteellinen Seura.

Laki lasten päivähoidosta. 2a§ 1983/304.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Asiakaslaki 17§ 2000/812.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2014a Kiusaaminen päiväkodissa. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaiseminen/kiusaaminen-paivakodissa/> Luettu: 8.8.2014.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2014b Kiusaamisen yleisyys. Www-dokumentti. Saatavilla: <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaiseminen/mita-kiusaaminen-on/kiusaamisen-yleisyys/> Luettu: 24.8.2014.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. WSOYpro Oy. Helsinki.

Olweus, D. 1992. Kiusaaminen koulussa. Helsinki: Otava.

Olweus International. 2014. Olweus program. Www-dokumentti. Saatavilla: <http://www.olweusinternational.no/home/olweus-program/> Luettu: 11.8.2014.

Pelin, R. 2011. Projektihallinnan käsikirja. Helsinki: Otava.

Puroila, A-M. & Karila, K. 2001. Bronfenbrennerin ekologinen teoria. Teoksessa Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. 2001. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmivalli, C. 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmivalli, C. 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sosionomi varhaiskasvatuksessa. 2014. Talentia. Www-dokumentti. Saatavilla: www.talentia.fi/files/66/Sosionomi_varhaiskasvatuksessa.pdf Luettu: 2.7.2014.

THL 2014. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen keskeinen lainsäädäntö. Www-dokumentti. Saatavilla: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/lait/varhaiskasvatus/lainsaadanto/varhaiskasvatuksen_ja_esiopetuksen_keskeinen_lainsaadanto Luettu: 30.7.2014.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Www-dokumentti. Saatavilla: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066> Luettu: 4.5.2014.

Webropol Oy. 2014. Yritys. Www-dokumentti. Saatavilla: <http://www.webropol.fi/yritys> Luettu: 3.7.2014.

YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista. 2014. Www-dokumentti. Saatavilla: http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOS_A5fi.pdf Luettu: 1.3.2014.

Anna Vihervaara ja Jeremias Hiekka

KIUSAAMISEN EHKÄISYN JA KIUSAAMISEEN PUUTTUMISEN NÄKÖKULMIA KOKKOLAN PÄIVÄKODEISSA

**Projektisuunnitelma
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Lokakuu 2013**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Kokkola-Pietarsaari	Aika Lokakuu 2013	Tekijä/tekijät Anna Vihervaara ja Jeremias Hiekka
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn nimi Kiusaamisen puuttumisen ja kiusaamisen ehkäisyn näkökulmia Kokkolan päiväkodeissa		
Työn ohjaaja Tarja Mäkitalo	Sivumäärä 24	
Työelämäohjaaja Anita Timonen		
<p>Projektiopinnäytetyössä käsiteltiin Kokkolan päiväkotien 3-5-vuotiaiden lasten ajatuksia kiusaamisesta. Projektiopinnäytetyössä tuotiin esiin lasten ajatuksien lisäksi myös päiväkotien työntekijöiden näkemys kiusaamisesta pienten lasten keskuudessa</p>		

Asiasanat

Varhaiskasvatus, kiusaamisen ja sadutus.

SISÄLLYS**TIIVISTELMÄ**

1 JOHDANTO	1
2 PROJEKTIN TIETOTEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	5
3 PROJEKTIN TARKOITUS JA TAVOITTEET	7
3.1 Projektin tarkoitus ja tavoitteet	7
3.2 Tavoitteet yksilölle	9
3.3 Tavoitteet organisaatiolle	9
3.4 Tavoitteet opiskelijoille	9
3.5 Projektissa huomioon otettavat määräykset	9
4 PROJEKTIORGANISAATIO	11
4.1 Projektin yhteistyötahot	11
4.2 Kohderyhmä	11
5 PROJEKTIN TOTEUTUSSUUNNITELMA	12
6 AIKATAULU JA RAHOITUSSUUNNITELMA	13
6.1 Projektin aikataulu	13
6.2 Aikataulukaavio	13
6.3 Budjetti	13
7 OHJAUSSUUNNITELMA	15
8 PROJEKTIN EETTISYYS	16
LÄHTEET	17
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kokkolan päiväkodeissa on käsitelty kiusaamisaihetta Kokkolan yhteisen kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelman kautta, joten se oli opinnäytetyön aiheena ajankohtainen. Kiusaaminen varhaiskasvatuksessa on noussut esiin vasta hiljattain, koulukiusaamisen ollessa jo pitkään aikaa tutkittu ilmiö. Kiusaaminen on ollut esillä Kokkolan päiväkodeissa muun muassa 2012 tehdyn Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelma Kokkolan varhaiskasvatuksessa- julkaisun myötä, sekä päiväkotien yksikkökohtaisten suunnitelmien myötä.

Tämä varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisyä tarkasteleva projektiopinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Kokkolan kaupungin sivistystoimen varhaiskasvatuspalveluiden kanssa. Projektiopinnäytetyömme käsittelee Kokkolan Kiusaamisen ehkäisemisen ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelmaa. Projektiopinnäytetyöhön sisältyy sähköinen webropol- kysely, jolla selvitetään päiväkotien työntekijöiden mielipiteitä kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamisen puuttumisen suunnitelman toteutumisesta Kokkolan kaupunkialueen päiväkodeissa.

Projektiin kuuluu myös Keltaviirin päiväkodissa viisivuotiaille lapsille suunnatut interventiot, joissa lapsia sadutetaan ja haastatellaan kiusaamisaiheeseen liittyen. Interventioiden tarkoituksena on saduttaa ja haastatella lapsia saaden sillä tavoin tietoa lasten ajatuksista ja mahdollisista kokemuksista kiusaamisen käsitykseen liittyen. Interventioiden kautta saadut havainnot antavat arvokasta tietoa lasten kiusaamiskäsityksiin liittyen.

Projektiopinnäytetyön sadutuksessa lapsia ohjataan kiusaamis-teemaa kohti oheismateriaalin, kuten satujen ja piirrosten avulla. Projektiopinnäytetyön tarkoitus on lapsilähtöisyys sadutuksen periaatteita kunnioittaen, lasta keskeyttämättä ja puhetta ohjaamatta. Pienryhmähaastattelut toimivat konkreettisena tapana lähestyä kiusaamisaihetta. Haastatteluissa lapsille esitetään heidän ikätasolleen soveltuvia kysymyksiä, joihin lapset saavat yhdessä vastata turvallisessa ilmapiirissä.

2 PROJEKTIN TIETOTEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Avainsanoja projektioinnäytetyössä ovat varhaiskasvatus, kiusaaminen ja sadutus. Projektioinnäytetyössä varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämistä, joka tapahtuu lasten eri elämämpiireissä kasvatuksellisen vuorovaikutuksen kautta (Sosiaaliportti 2012).

Kiusaaminen on rajattu aihepiirinä käsittelemään päiväkotien sosiaalista ilmapiiriä, ei pelkäästään mahdollisia väkivalta- tai konfliktitilanteita. Lasten kanssa kiusaamista käsitellään heidän kokemuksiansa kautta, sillä jokaisella lapsella voi olla erilainen käsitys ja myös eriasteinen kynnys siihen, mitä koetaan varsinaisena kiusaamisena. Koulukiusaamisessa keskeistä on kiusaamistilanteisiin puuttuminen ja tilanteiden selvittely erilaisia malleja ja ohjeita apuna käyttäen. Varhaiskasvatuksessa olennaisempaa on ennaltaehkäisy. Pienten lasten parissa kiusaamisen käsittely on enemmän ennalta ehkäisevää ja toiminta tähtää siihen, että kiusaamista ei syntyisi lainkaan. (Repo 2013,13, 98.)

Jotta lapsen ajatukset kiusaamisesta voidaan ymmärtää, tulisi aikuisten puhua aiheesta avoimesti lapsen ymmärtämällä kielellä (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 148- 154). Interventioiden pyrkimyksenä on saada lapset itse kuvailemaan mitä on kiusaaminen ja minkälaisia tuntemuksia kiusaaminen saa aikaan. Valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ei ole mainintaa kiusaamisesta, mutta ne sisältävät periaatteita, jotka toimivat kiusaamista ehkäisevinä työtapoina. Tällaisia ovat muun muassa hyvä ilmapiiri ja turvalliset ihmissuhteet. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 9.)

Sadutuksen avulla lapset voivat käsitellä omia kokemuksiaan ja tunteitaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan liikkuminen, leikkiminen, tutkiminen ja eri taiteisiin liittyvät ilmaisukeinot sekä kokemukset ovat juuri lapselle ominaisia toiminta- ja ajattelutapoja (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 3). Interventioissa pyritään lähestymään kiusaamisaihetta lapsille ominaisten toimintatapojen kautta. Sadutuksen avulla lapsi saa äänensä kuuluviin ja sen avulla mielikuvitus, ilo ja ikävätkin asiat voidaan tuoda esiin (Mäki & Arvola 2009, 86).

Sadutus-menetelmässä lapset muokkaavat ajatuksiaan tarinaksi. Sadutuksessa lasta tai lapsiryhmää kehoitetaan kertomaan oma kertomus, jonka aikuinen kuuntelee ja kirjaa sanantarkasti ylös. Sen jälkeen tarina luetaan lapselle uudestaan ja lapsi saa muokata tarinaansa mielensä mukaan. Lapsella on päätävä oman tarinansa suhteen. (Karlsson 2003, 10.)

Interventioissa haastattelua käytetään täsmällisempänä tapana kerätä tietoa lasten kokemuksista ja ajatuksista kiusaamisesta. Siinä lapsilta kysytään suoria ja selkeitä kysymyksiä kiusaamisesta, joihin lapset saavat vastata pienryhmien tuoman turvallisen ilmapiirin keskeltä.

Liitteenä olevan sähköisen webropol -kyselyn tarkoituksena on saada tietoa päiväkotien henkilökunnan käsityksistä kiusaamisesta ilmiönä varhaiskasvatuksessa. Kysely lähetetään jokaiselle työntekijälle Kokkolan kaupunkialueella sijaitseviin päiväkoteihin. Kyselyllä ei selvitetä pelkästään päiväkotien yhteistä linjaa vaan päiväkodissa toimivien työntekijöiden käsityksiä kiusaamisesta varhaiskasvatuksessa myös yksilötasolla.

3 PROJEKTIN TARKOITUS JA TAVOITTEET

3.1 Projektin tarkoitus ja tavoitteet

Projektiopinnäytetyön aiheen käsittely tapahtuu lasten parissa sadutuksen ja haastattelun kautta. Näiden menetelmien avulla on tarkoitus selvittää onko päiväkodissa kiusaamista, ja mitä lapset ajattelevat siitä. Ennen kuin päivähoidossa voidaan toteuttaa kiusaamisen ehkäisy- ja puuttumisen keinoja, on tiedettävä miten lapset ymmärtävät asian ja ovatko he kokeneet itse kiusaamista. Interventioiden lisäksi lähetämme kyselylomakkeet Kokkolan Keltaviirin -, Kiviniityn -, Nahkurin -, Rytimäen -, Tervanpolttajan - ja Tulliharjun päiväkoteihin koskien yksikkökohtaisten Kiusaamisen ehkäisy ja puuttumisen suunnitelman toimivuutta työntekijöiden näkökulmasta. Kyselyllä selvitetään Kokkolan päiväkotien työntekijöiden mielipiteitä Kiusaamisen ehkäisy ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelman toimivuudesta. Kiusaamisen käsittely ainoastaan aikuisten näkökulmasta jättää huomioimatta lasten näkökulman ja lasten subjektiivinen kokemuksen. Lasten subjektiivisten kokemusten esiintuominen on olennainen osa kiusaamisen ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa.

TAULUKKO 1. Tavoitetaulukko

	Yksilö Lapsi	Organisaatio Kokkolan kaupunki ja päiväkodit (Keltaviiri, Kiviniitty, Nahkuri, Rytimäki, Tervanpolttaja ja Tulliharju)	”Minä” Sosionomi- opiskelija
Oppimistavoite	Lapset kykenevät ilmaisemaan itseään sadutuksen ja haastattelun muodossa kiusaamisen aihetta käsitellessä.	Tarjota työntekijöille mahdollisuus pohtia kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmia henkilökohtaisella tasolla.	Ryhmänohjaustaitojen kehittäminen ja kyselyiden kokoaminen. Kyselyn tehokkuuden arviointi. Palautteen vastaanottaminen ja hyödyntäminen työskentelyssä.
Prosessitavoite	Lapset saavat osallistua heitä varten suunniteltuihin interventioihin, joissa pyritään tavoittamaan miellyttävä ilmapiiri ja mukava kokemus.	Yhteistyön sujuvuus kaikkien tahojen välillä.	Projektiosaamisessa kehittyminen.
Tulostavoite	Kiusaamisaiheen käsittely lasten kanssa, mieluisat interventiokokemukset, lapsi ilmaisee itseään ja jakaa kokemuksensa aiheesta.	Antaa tietoa lasten kokemuksista kiusaamista koskien. Jakaa tietoa eri päiväkotien menetelmistä puuttua ja ehkäistä kiusaamista. Sadutuksen ja haastattelun tuominen mahdolliseksi menetelmäksi kiusaamista käsitellessä.	Kaikille osapuolille hyödyllinen ja laadukas opinnäytetyökokemus. Kyselyn tulosten onnistunut kokoaminen. Neljä interventiokertaa suunnitelmien mukaisesti. Käytettyjen menetelmien (sadutus, haastattelu) arviointi.

3.2 Tavoitteet yksilölle

Yksilön oppimistavoitteena on sadutuksen käyttäminen lapsille itseilmaisun keinona kiusaamisaiheen äärellä. Prosessin tavoitteena on antaa lapselle mahdollisuus kertoa erilaisista tunteistaan ja kokemuksistaan kiusaamiseen liittyen sadutuksen lisäksi myös haastattelun avulla. Tulostavoitteena on luoda sadutuksesta ja kiusaamisaiheen käsittelystä myönteinen ja turvallinen kokemus lapsille. Tavoitteena on myös luoda ilmapiiri, jossa lapsi voi ilmaista itseään avoimesti.

3.3 Tavoitteet organisaatiolle

Opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella päiväkotien yksikkökohtaisten Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelmien toimivuutta päiväkotiympäristössä työntekijöiden näkökulmasta. Tarkoituksena on saada tietoa kyseisen suunnitelman heikkouksista ja vahvuuksista työntekijöiden näkökulmasta. Virallisen kannan ohella kysely myös käsittelee työntekijöiden henkilökohtaisia mielipiteitä kiusaamisesta varhaiskasvatuksessa.

3.4 Tavoitteet opiskelijoille

Henkilökohtaisina tavoitteina projektiopinnäytetyön tekijöillä on erilaisten kokemusten dokumentoiminen sekä ohjaustuokioiden suunnittelu sekä toteutus. Opiskelijoilla on halu kehittyä niin ohjaustaidoilta kuin projektiosaamisen kannalta. Kyselyiden laatimisen ja kokoamisen oppiminen on myös hyödyllinen taito, jota voi hyödyntää tulevaisuudessa työpaikoissa ja opinnoissa. Neljän interventiokerran onnistunut toteutuminen suunnitelman mukaisesti ja kyselyn toimivuuden tarkastelu ovat myös tärkeitä tulostavoitteita. Tuloksena on pyrkiä laadukkaaseen opinnäytetyöhön, josta olisi hyötyä niin lapsille, päiväkodille kuin opiskelijoille itselleen.

3.5 Projektissa huomioon otettavat määräykset

Projektissa on huomioitava laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36 ja asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239.

Päivähoidon tehtävä on tukea lasten koteja kasvatustehtävässä, sekä edistää lasten tasapainoista kehitystä. Päivähoidon on tarjottava lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, sekä lapsen kehitystä tukevaa toimintaa lapselle suotuisassa ympäristössä. (Finlex, 2 a § 25.3.1983/304.)

Asiakassuhteessa asiakkaan yksityisyysasioissa noudatetaan työtä sääteleviä salassapitosopimuksia. Asiakaslaki 3 luku, Hallintolaki 6 ja 10 §, Perustuslaki 10§, Julkisuuslaki, Henkilötietolaki ja Lastensuojelulaki ohjaavat meitä yksityisyyskysymyksissä. (Ammattieettinen Lautakunta 2005, 8.)

Projektiopinnäytetyötä ohjaavat valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista mainitsee, että terveellinen, rauhallinen, kehitystä ja oppimista tukeva kasvuympäristö on lapsen kehitystä turvaava tekijä. Linjaukset mainitsevat tasa-arvon, oikeuden omien näkemysten ilmaisuun ja mahdollisuuden turvallisten kiintymyssuhteiden muodostamiseen lapsen oikeuksina varhaiskasvatuksen piirissä. Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan kaikilla lapsilla on oikeus tulla hyväksytyiksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002.)

4 PROJEKTIORGANISAATIO

4.1 Projektin yhteistyötahot

Projektioinnäytetyö tehdään yhteistyössä Kokkolan varhaiskasvatuksen sivistystoimen ja Kokkolan Keltaviirin päiväkodin kanssa. Sähköiset Webropol-kyselyt lähetetään Keltaviirin -, Kiviniityn -, Nahkurin -, Rytimäen -, Tervanpolttajan - ja Tulliharjun päiväkoteihin jokaiselle työntekijälle. Interventioita tarkkailee lastentarhanopettaja Anita Timonen.

4.2 Kohderyhmä

Interventioiden kohderyhmä koostuu kahdestatoista viisivuotiaasta päiväkotilapsesta. Saadustilanteessa lapsiryhmän koko vaihtelee tilannekohtaisesti yhdestä kahteen lapseen kerralla. Haastattelut tehdään pienryhmissä. Työryhmä tulee ohjaamaan interventiot päiväkodin tiloissa, henkilöstön ollessa läsnä.

5 PROJEKTIN TOTEUTUSSUUNNITELMA

Opinnäytetyö muodostuu kahdesta osa-alueesta; sähköisestä kyselystä Kokkolan alueen päiväkodeille sekä projektin interventio-osuudesta Keltaviirin päiväkodissa.

Kokkolan kaupunkialueen päiväkoteihin lähetettävä kysely Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman toimivuudesta tehdään sähköisessä muodossa. Kysely lähetetään Kokkolan kaupunkialueen päiväkotien työntekijöille sähköposteihin, johon heidän on mahdollisuus vastata viikon aikana. Kysely lähetetään lastentarhanopettajille, lastenhoitajille sekä päiväkodin johtajille, jotta vastaukset saataisiin mahdollisimman laajasta näkökulmasta. Kyselyn tulokset kootaan yhteen projektiopinnäytetyöhön.

Interventioissa lapsia ohjataan kiusaamisaiheeseen yhteisten tutustumisleikkien ja kiusaamisaiheisen kirjallisuuden avulla. Lapsille luetaan tarina, jonka aikana he saavat piirtää kuvan kiusaamiskertomuksen pohjalta. Kuvan tarkoituksena on ohjata seuraavan interventiokerran sadutusta haluttua teemaa kohti. Sadutuksessa lasten puheet kirjataan ylös suoraan sellaisena kun ne tilanteessa esiintyvät ja luetaan heille uudestaan heidän haluamansa korjaukset tehden.

Pienryhmähaastattelu toimii täsmällisempänä välineenä kiusaamista koskevien kysymysten äärellä. Tarkoituksena on käsitellä aihetta yleisellä tasolla sen sijaan, että tartuttaisiin ryhmän vallitsevaan sosiaaliseen ilmapiiriin ja mahdollisesti olemassa oleviin konflikteihin lasten välillä. Lapsille suunnatut kysymykset ovat konkreettisia ja osaksi yhtäläiset päiväkotien työntekijöille lähetettävien kysymysten kanssa, mutta kuitenkin lasten ikätason huomioonottavissa muodoissa. Projektiopinnäytetyön tekijöiden tavoitteena on luoda lapsiin luotettava ja vastavuoroinen suhde, jotta toiminnasta jäisi heille lämmin ja turvallinen tunne.

Projektiopinnäytetyössä käsitellään pienryhmähaastattelujen ja saduttamisen toimivuutta osana kiusaamisen ehkäisyä ja puuttumista varhaiskasvatuksessa. Näiden toimintatapojen rooli kiusaamisen ehkäisyssä ja puuttumisessa on pohjustaa päiväkodin työntekijöiden tietoutta lasten ajatuksista kiusaamista koskien. Tällöin on helpompaa myös lähteä keksimään konkreettisempia tapoja kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen. Kyselyiden tulokset, sekä lasten vastaukset ja tarinat kirjataan ylös projektiopinnäytetyöhön.

6 AIKATAULU JA RAHOITUSSUUNNITELMA

6.1 Projektin aikataulu

Opinnäytetyön suunnittelu on aloitettu keväällä 2013. Tavoitteena on, että lokakuun aikana saadaan projektisuunnitelma hyväksytyksi ja tehdään Kokkolan Keltaviirin päiväkodin kanssa yhteistyösopimus, sekä päätetään interventioiden ajankohta. Ennen interventioiden alkua lähetetään Kokkolan kaupunkialueiden päiväkodeille sähköinen kyselylomake. Interventiot pidetään peräkkäisinä viikkoina, jonka jälkeen projektissa siirrytään itse opinnäytetyön kirjoittamiseen. Opinnäytetyön kirjallinen osuus aloitetaan syksyllä 2013.

6.2 Aikataulukaaavio

Projektin ryhmänohjaustuokioiden toteuttaminen on sovittu alkavaksi alkusyksynä 2013. Ensimmäinen ryhmänohjaustuokio on sovittu pidettävän 2.12.2013 ja viimeinen interventio pidetään 16.12.2013.

6.3 Budjetti

Projektissa ei ole varsinaisia kuluja esimerkiksi materiaaleista. Tilat ryhmänohjaustuokioiden toteuttamiselle saamme päiväkodin puolesta. Itse käytettävä materiaali (tarinat, kuvat ym.) hankimme itse omalla kustannuksellamme. Lapsille luettava kirjallisuus on kirjastosta lainattua tai päiväkodilta käyttöön saatua. Alla olevasta taulukko 2 budjettisuunnitelmasta voi tarkastella interventioissa käytettävät kustannukset.

TAULUKKO 2. Budjettisuunnitelma

KUSTANNUKSET	HINTA €
Materiaalit (kynä, paperi, tulostus, kirjamateriaalit)	20€
Palkka-arviot (3h x 4 krt, valmistelu 6 h x 2 hkl) = 36h	432€
Matkat	28€
Yhteydenpito (yhteydenotot päiväkotiin ja kou- luun)	20€
	Yht. 500€

7 OHJAUSSUUNNITELMA

Projektipäälliköinä ja ohjaajina toimivat Jeremias Hiekka ja Anna Vihervaara. Ohjaajien tehtävänä on pitää yhdessä palaveri ennen ja jälkeen jokaista interventiota. Näissä palaverissa käsitellään menneitä sekä tulevia tuokioita päiväkodeissa. Lisäksi tuolloin tehtävänä on dokumentoida esimerkiksi ryhmänohjauskokemusten sisältöä ja tehdä yhteenvetoa koko projektin etenemisestä tavoitteita peilaten. Ohjaajien vastuulla on myös yhteydenpito päiväkotiin sekä projektiohjaustyötä ohjaaviin opettajiin aina tarpeen sitä vaatiessa. Pyrkimyksenä olisi myös saada aina lyhyt palaute ryhmän omalta lastentarhanopettajalta ja toimintaan osallistuneilta lapsilta jokaisen intervention jälkeen.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä että raportoinnin on oltava tarkoituksenmukaista jokaisen intervention jälkeen. Toiveena ohjaukselta onkin erityisesti vuorovaikutteista yhteydenpitoa ja ajatustenvaihtoa ryhmänohjaustuokioiden sujuvuuden sekä tarkoituksenmukaisuuden edistämiseksi.

8 PROJEKTIN EETTISYYS

Projektin pyrkimyksenä on avoin ja turvallinen ilmapiiri. Projektin tehtävänä on kaikkia osapuolia kunnioittava työskentely, johon kuuluu sekä päiväkotioorganisaation että lasten kuuleminen ja palautteen rakentava vastaanottaminen. Lasten sekä kyselyyn osallistuvien aikuisten anonymiteetin turvaaminen ja vaitiolovelvollisuuden kunnioittaminen on osa projektin eettisyyttä.

Projektioinnäytetyössä pyritään lasten osallisuuteen ja aitoon työskentelyyn lasten parissa. Asiakaslaki 10 § määrittää, että lasten mielipiteet on selvitettävä ja niitä on kuultava (Ammattieettinen lautakunta 2005, 14).

Kaikki toiminta on vapaaehtoista, raportoinnissa pyritään rehellisyyteen ja toimeksiantajan toiveiden kunnioittamiseen kiinnitetään huomiota alusta alkaen. Lähteiden käytössä pyritään laadukkuuteen ja tietojen tarkistamiseen perusteellisesti.

LÄHTEET

Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239. Finlex.

Isokorpi, T. 2004. Tunneoppia parempaan vuorovaikutukseen. Juva. WS Bookwell Oy.

Jokitalo H. 2010. Eettisyys. Luentomateriaalit. Centria Ammattikorkeakoulu. Hyvinvoinnin ja kulttuurin yksikkö.

Karlsson, L. 2003. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: WS Bookwell Oy, Juva.

Kirves, L. & Stoor- Grenner, M. 2011. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Laki lasten päivähoidosta. 19.1.1973/36. Finlex.

Karlsson, L. 2003. Sadutus, Avain osallistuvaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: Ps-kustannus

Mäki, S. & Arvola, P. 2009. Tarina tukee lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 2. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. 2005. Tunnemuksu. Saarijärvi. LK-kirjat.

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä: Bookwell Oy. Juva PS-kustannus.

Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Sosiaaliportti. 2012. Varhaiskasvatus. Www-dokumentti. Saatavilla: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/konsultointi/varhaiskasvatus/#.ULdad8jpe18>. Luettu: 15.07.2013.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 2005 Arki, Arvot, Elämä, Etiikka: Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Www-dokumentti. Saatavilla: http://www.talentia.fi/files/558/1649_Etiikkaopas2005_1_.pdf Luettu: 27.09.2013

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista Www-dokumentti. Saatavilla: <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/julkaisu0209.htm> Luettu: 27.09.2013

Kysely Kokkolan päiväkotien työntekijöille Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmasta

Tämä kysely pohjautuu 31.7.2012 julkaistuun Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamisen puuttumisen suunnitelmaan Kokkolassa. Opinnäytetyökyselyssämme haluamme saada selville päiväkotien työntekijöiden henkilökohtaisia mielipiteitä ja ajatuksia kiusaamiseen liittyen.

Kysely tehdään yhteistyössä Kokkolan Varhaiskasvatustoiminnan koordinaattori Elina Myllyniemen kanssa.

Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu
Sosionomiopiskelijat
Jeremias Hiekka ja Anna Vihervaara

1. Ammattinimike

2. Oletteko tehneet päiväkodissanne oman yksikkökohtaisen suunnitelman Kokkolan varhaiskasvatuksen yhteisen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman lisäksi?

Kyllä Ei

3. Millä tavoin suunnitelmaa hyödynnetään päiväkodin arjessa?

4. Onko päiväkodissanne esiintynyt kiusaamista?

Kyllä Ei

5. Millä tavoin kiusaaminen tulee ilmi?

6. Millaista kiusaaminen on päiväkodissa?

7. Onko teillä valmiita menetelmiä puuttua kiusaamiseen?

Kyllä
 Ei

8. Jos on, niin millaisia?

9. Koetteko tarvetta uusille kiusaamisen puuttumisen ja ehkäisemisen menetelmille päiväkodissanne?

Kyllä Ei

10. Oletteko saaneet koulutusta kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen liittyen työsänne?

Kyllä Ei

11. Mitkä ovat teidän mielestänne tehokkaita tapoja ehkäistä kiusaamistilanteiden syntymistä?

KYSELY KELTAVIIRIN PÄIVÄKODIN LAPSIRYHMÄLLE

Kysymykset ovat vain ohjaavia ja keskustelu on vapaamuotoisempaa eläen tilanteen mukaan.

Mitä kiusaaminen teidän mielestä tarkoittaa?

Miltä se voisi tuntua jos joku kiusaa?

Onko teitä koskaan kiusattu?

Oletteko koskaan nähneet kiusaamista päiväkodissa?

Jos jotain kiusataan niin mitä silloin pitäisi tehdä?

Ovatko päiväkodin tädit puhuneet kiusaamisesta?

Mitä pitäisi tehdä että ketään ei kiusattaisi?

TAULUKKO. Interventiosuunnitelma

INTERVENTIO 1	INTERVENTIO 2	INTERVENTIO 3	INTERVENTIO 4
1. Esittely, nimien läpi käynti leikin avulla (lapsille esitetään kysymyksiä, joihin vastataan seiso- malla, seisovat vaihtavat paikkaa)	1. Kokoonnutaan yhteen piiriin muodossa Ryhmä jaetaan puoliksi, toinen ryhmä osallistuu ensin, ja toinen ryhmä kolmannen intervention aikana	1. Kokoonnutaan yhteen piiriin muodossa	1. Kokoonnutaan yhteen
2. Jäälautta-leikki (yhteistyöleikki, jossa lapset seisovat sanomalehden päällä, josta poistetaan kaistaleita)	2. Tarina (kusaamisteemaan johdattelu)	2. Tarina (kusaamisteemaan johdattelu)	2. Jäälautta-leikki
3. Musiikkileikki (toiminnallinen)	3. Tarinan pohjalta piirtäminen	3. Tarinan pohjalta piirtäminen	3. Haastattelut pienryhmissä
4. Tarinan lukeminen (kusaamisteemaan johdattelu, rentoutus)	4. Sadutus pareittain	4. Sadutus pareittain	4. Jäähyväiset Lapset saavat pienen muiston ohjaajilta

TAVOITEET INTERVENTIOISTA

1. Tutustuminen lapseen nimeltä. Lapsi tuntee olevansa tärkeä ja huomioitu, kun häntä kutsutaan nimeltä. Se myös helpottaa ohjausta.
2. Yhteishengen luominen. Interventiot aloitetaan tutustumalla lapseen, sekä luomalla yhteishenkeä ryhmään.
3. Avoimen ilmapiirin ja luottamuksen luominen. Interventioissa käsitellään lasten henkilökohtaisia ajatuksia ja kokemuksia. On tärkeää luoda lapseen luottamuksellinen suhde, jotta lapset uskaltaisivat osallistua rohkeasti ja avoimesti haastatteluun ja sadutukseen.
4. Sadusteemaan johdattelu johdonmukaisesti. Jokainen lapsi on erilainen. Toiset lapset voivat avautua omista kokemuksistaan vieraillekin henkilölle, kun taas joidenkin lasten on saatava tutustua ja tarkkailla uutta tilannetta pidemmän aikaa. Interventioiden tarkoituksena on aloittaa kiusaamusteeman johdattelu vähitellen kirjallisuuden ja piirtämisen avulla. On tärkeää että lapsille kerrotaan mitä interventiossa tullaan tekemään, ettei lasten tarvitse turhaan jännittää.
5. Sadutuksen ja pienryhmähaastattelujen toimivuus kiusaamisen käsittelemisessä lapsiryhmän kanssa. Interventioiden jälkeen opinnäytetyössä pohditaan kuinka toimiva sadutuksen ja pienryhmähaastattelujen käyttö lasten kiusaamisen ehkäisemisen ja puuttumisen kannalta on.
6. Onnistunut ohjauskokemus ja hyvän ilmapiirin luominen.

SADUTUS

Sadutus tapahtuu lapsipareittain, joiden valitsemisesta vastaa heidän kanssaan työskentelevät lastentarhanopettajat.

Sadutusinterventiotamme ohjaa sadutuksen perusajatus:

”Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.” (Liisa Karlsson2003, 10.)

Projektiopinnäytetyössämme se kuitenkin muokkautuu valitsemamme aiheen ja parityöskentelyn vuoksi muotoon:

”Kertokaa meille satu näistä kuvista. Kirjaamme sen juuri niin kuin te sen meille *kerrotte*. Lopuksi luemme teidän tarinanne ja voitte muuttaa tai korjata sitä mikäli haluatte.”

Lapset ovat toisen intervention aikana piirtäneet kuvan kiusaamisaiheisen tarinaan liittyen, ja nämä kuvat ohjaavat myös sadutusta. On mahdollista, että tarinat eivät kuvista huolimatta ohjautu aiheeltaan kiusaamiseen, joten sadutuksen alussa ohjaamme lapset kiusaamisaiheeseen keskustelemalla luetuista tarinoista. Sadutus toimii luovana ilmaisumahdollisuutena, joka on lapsille luontaisempi tapa käsitellä aihetta.

Pienryhmähaastattelut toimivat konkreettisempänä tapana lähestyä aihetta ja samalla vertailukohteena menetelmiä pohtiessa. Lapset saavat sadut itsellensä sadutuksen jälkeen ja otamme saduista kopiot projektiopinnäytetyön kokoamista varten.

KOKKOLAN KAUPUNKI

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Sivistyskeskus
Varhaiskasvatustoimen johtaja

31.10.2013

63 §

Asia Tutkimuslupa-anomus / Varhaiskasvatus.

Hakijat Jeremias Hiekka ja Anna Vihervaara anovat tutkimuslupaa, tutkiakseen kiusaamisen puuttumiseen ja kiusaamisen ehkäisyyn Kokkolan päiväkodeissa. Hakijat opiskelevat Centria ammattikorkeakoulussa.

Lupaehdot Kaikki osapuolet sitoutuvat noudattamaan tietosuojalaista ja salassapidosta annettuja ohjeita ja määräyksiä siltä osin kuin niitä tähän tutkimukseen liittyy.

Tutkielmasta toimitetaan maksuttomasti yksi kappale e-mail: elina.myllyniemi(at)kokkola.fi.

Päätös Myönnän tutkimusluvan Jeremias Hiekalle ja Anna Vihervaaralle anomuksen mukaisesti.

Päiväys ja allekirjoitus 31.10.2013

Varhaiskasvatustoimen johtaja

LIITTEET: Tutkimuslupa-anomus, projektisuunnitelma

JAKELU: Hakijat, Elina Myllyniemi

TIEDOTE VANHEMMILLE

Moi! Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Kokkolan Centria ammattikorkeakoulusta ja teemme projektipinnäytetyötä yhteistyössä Kokkolan sivistystoimen varhaiskasvatuspalveluden ja Keltaviirin päiväkodin kanssa. Olemme tekemässä projektipinnäytetyötä aiheesta Kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamisen puuttumisen suunnitelma Kokkolan varhaiskasvatuksessa.

Projektipinnäytetyöhömmme kuuluu neljä ryhmänohjaustuokiota, joissa käsittelemme kiusaamista Keltaviirin päiväkodin viisivuotiaiden lasten kanssa. Ryhmänohjaustuokioihin kuuluu lasten kanssa leikkimistä, saduttamista, piirtämistä, tarinoiden lukemista ja pienryhmähaastattelut.

Tulemme tutustumaan lapsiin 25.11. Interventiot eli ryhmänohjaustuokiot jatkuvat siitä eteenpäin maanantaisin 2.12., 9.12. ja 16.12.

Lapset pysyvät projektipinnäytetyössämme anonyymeina ja heidän henkilöllisyytensä pysyy salattuna. Haluaisimme kuitenkin käyttää lasten tuotoksia, kuten tarinoita, piirustuksia ja haastatteluvastauksia projektipinnäytetyössämme ilman nimien mainitsemista.

Ohessa liite lupa-asioista, jonka toivomme, että voisitte täyttää ja palauttaa Keltaviirin päiväkodille.

Terveisin Jeremias Hiekka ja Anna Vihervaara

LUPAKYSYMYKSET

Lapsen nimi: _____

1. Saako lapsenne osallistua projektiopinnäytetyön ryhmänohjaustuokioihin?

- Kyllä
- Ei

2. Saammeko käyttää lapsenne sadutuksen ja haastattelun tuotoksia (nimettömänä) opinnäytetyössämme?

- Kyllä
- Ei

3. Saammeko käyttää lapsenne piirroksia projektiopinnäytetyössämme?

- Kyllä
- Ei

4. Saammeko ottaa lapsestasi kuvia interventioiden aikana ja käyttää niitä projektiopinnäytetyössämme?

- Kyllä
- Ei

5. Esittelemme valmiin projektipinnäytetyömme luokallemme opinnäytetyöseminaarissa.

Saammeko käyttää edellämainittua materiaalia projektipinnäytetyömme esittelyssä?

Kyllä

Ei

Huoltajan allekirjoitus _____

INTERVENTIOSUUNNITELMA

INTERVENTIO 1	INTERVENTIO 2	INTERVENTIO 3	INTERVENTIO 4
<p>1. Interventio- ohjaajien esittely ja lasten nimien läpikäyminen leikin avulla.</p> <p>Intervention esittely lapsille.</p> <p>Nimilappujen askeleminen.</p>	<p>1. Ryhmä jaetaan puoleksi. Toinen ryhmä osallistuu ensin ja toinen ryhmä kolmannen intervention aikana.</p> <p>Kokoonnutaan rinkiin lattialle ja esitellään interventio.</p>	<p>1. Kokoonnutaan rinkiin lattialle ja esitellään interventio.</p>	<p>1. Kokoonnutaan rinkiin lattialle ja esitellään interventio.</p> <p>Alkuleikki: Karhu nukkuu.</p>
<p>2. Musiikkileikki.</p> <p>- Alkuleikki.</p>	<p>2. Lapsille luetaan Pekka Töpöhäntä silakkaretkellä-kirjaa ja keskeytetään tarina kiusaamis-tilanteeseen.</p> <p>Keskustelua ja pohdintaa kirjan tapahtumista.</p>	<p>2. Lapsille luetaan Pekka Töpöhäntä silakkaretkellä-kirjaa ja keskeytetään tarina kiusaamis-tilanteeseen.</p> <p>Keskustelua ja pohdintaa kirjan tapahtumista.</p>	<p>2. Pienryhmähaastattelut ja yhteisleikit.</p>
<p>3. Jäälauttaleikki.</p> <p>-Yhteisöllisyyttä vahvistava leikki.</p>	<p>3. Tarinan pohjalta piirtäminen.</p>	<p>3. Tarinan pohjalta piirtäminen.</p>	<p>3. Keskustelua kiusaamisesta ja Kiva- kaverikorttien jakaminen ja niistä keskusteleminen.</p>

4. Tarinan kuunteleminen ja tarinan aiheesta keskusteleminen.	4. Sadutus kahden/ kolmen hengen ryhmissä.	4. Sadutus kahden/ kolmen hengen ryhmissä.	4. Palaute. Palkintojen jakaminen lapsille.
5. Kokoontuminen ringiin. Palaute.	5. Kokoontuminen ringiin. Sadustarinoiden lukeminen ja Pekka Töpöhäntä-sadun lukeminen loppuun. Palaute.	5. Kokoontuminen ringiin. Sadustarinoiden lukeminen ja Pekka Töpöhäntä-sadun lukeminen loppuun. Palaute.	

PIENRYHMÄHAASTATTELUIDEN KYSYMYKSET

1. Oletteko nähneet täällä päiväkodissa kiusaamista?
 2. Millaista se kiusaaminen on?
 3. Mitä kiusaaminen on?
 4. Onko tällainen kiusaamista:
 - ei kutsuta kaikkia synttärikutiille?
 - nimittelee ja haukkuu?
 - onko se kiusaamista jos pyytää anteeksi?
 - ei oteta leikkiin mukaan?
 - ei puhuta jollekin lapselle?
 - joku määrää leikissä mitä tapahtuu?
 - töniminen ja nipistely ja lyöminen?
 - toisen lelujen ottaminen ilman lupaa?
- Kertokaa meille mikä muu voisi olla kiusaamista?
5. Mitä pitäisi tehdä jos näkee kiusaamista?
 6. Onko teistä oikein että kiusaamisesta kerrotaan tädeille?
 7. Mitä pitää tehdä jos kiusaa toista?
 8. Onko päiväkodissa puhuttu kiusaamisesta?

SADUTUSTARINAT

Ensimmäinen sadutustarina

”Olipa kerran Monni joka pudotti Pekan veteen. Monni ja sen ystävät nauroivat ja lähtivät pois. Ja Monni jäi yksin. Ja Monni lähti niiden perään. Pekka Töpöhäntä käveli vedestä pois. Sitten Pekka huomasi että alkoi satamaan lunta. Sitten kun talvi tuli ja lumi oli sulanut tuli taas kesä. Tuli hirvi vastaan ja Pekka Töpöhäntä huomasi hirvi oli kipeänä ja auttoi häntä. Pekka itki koska päätti auttaa hirveä. Sitten tuli taas talvi ja hirvi lähti pois. Pekka huomasi että oli syksy ja meni talviunille hänellä ei ollutkaan tyynyä.

Sitten Pekka huomasi että joku oli parkkeeranut sen pihalle. Auto jatkoi matkaa. Sitten Pekka Töpöhäntä näki hirven ja hirvi söi hänet. Hirven mielestä Pekka Töpöhäntä oli paha ja sylki hänet. Sitten Pekka Töpöhäntä juoksi karkuun ja hänen pihalla oli auto ja tyyny paikalla. Niinpä hän kävi nukkumaan sen pituinen se.” Kertojina kaksi viisivuotiasta lasta.

Toinen sadutustarina

”Pekka Töpöhäntä tuli ensimmäisenä laiturille. Sitten se meni uimaan veteen ja kalastamaan. Ja Monni tuli perässä ja yritti ottaa sitä kiinni. Sitten se kiipes takas laiturille ja veti sateenvarjon pään päällä. Ja sitten se huusi iloisesti laiturilla. Sitten se hyppäs laiturin ja veden toiselle puolelle ja Monni yritti saada kiinni. Kotona se meni takas merenrantaan. Sitten se meni takas kotiin ja laitto oven lukkoon. Sitten se meni savupiippuun ja Monni tuli perässä ja muuttu mustaks. Sitten Monni siellä savupiipussa raivostu ja juoksi merenrantaan syömään kaloja ja meni uppouksiin eikä päässyt pois. Sen pituinen se. ” Kertojina kolme viisivuotiasta lasta.

Kolmas sadutustarina

”Tässä tapahtuu, että Monni tippui veteen. Pilli ja Pulla tuli auttamaan. Mutta Pilli tippui veteen ja Pekka tuli auttamaan. Pekka töpöhäntä oli tippunut veteen. Pekka tuli auttamaan kaveruksia. Pekka alkoi itkemään. Pekka tuli vihaiseksi kun oli vedessä. Sitten Pekka auttoi Monnia vedestä ja Pilli ja Pulla tuli auttamaan. Sitten kun ne oli saatu vedestä pois ne pyysi anteeksi. Ne menivät laiturille kalastamaan silakoita. Pulla tuli auttamaan. Sit kun se pääsi sieltä ni ne meni laiturille kalastamaan silakoita.” Kertojina kaksi viisivuotiasta lasta.

Neljäs sadutustarina

”Monni kissa sanoi jotain Pekalle ja tiputti Pekan veteen. Vesi polskahti toiseen suuntaan. Pekka tiputettiin sinne veteen ja vesi roiskahti Pekan päälle. Tuli kova virtaus ja Pekka lähti pyörimään putousta päin. Monnikin tippui veteen ja kukaan ei auttanut Monnia. Muut kissat oli tiputtanut sen veteen ja sekin pyöri pudotusta päin. Se oli siinä.” Kertojina kaksi viisivuotiasta lasta.